

UNIVERZITA PARDUBICE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2015

Monika Tomečková

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Místo „domu hrůzy“ chceme raději ghetto
Etnografický výzkum ve Vsetíně ve vztahu k Romům

Monika Tomečková

Bakalářská práce

2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Monika Tomečková**
Osobní číslo: **H12638**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Etnografický výzkum ve Vsetíně ve vztahu k Romům**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce bude koncipována jako analýza přístupů vládních a nevládních organizací k události nuceného stěhování, která proběhla před sedmi lety ve středně velkém městě v České republice a ovlivnila situaci místní Romské menšiny. Bakalářská práce bude zaměřena na problematiku rasových stereotypů a sociální marginalizace. Zároveň bude v práci zkoumáno zneužití studií sociálních antropologů ve prospěch "teorií" starosty zmíněného města. Metodologií využívanou v etnografickém výzkumu bude zúčastněné pozorování, strukturované a polostrukturované rozhovory, dotazníky a analýza dokumentů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Fanon, F. (2012) [1952]. Černá kůže bílé masky. Praha: Transit.

Barša, P. (2011). Orientálcova vzpoura. Praha: Dokořán

Stöckelová, T. (2012). Nebezpečné známosti. O vztahu sociálních věd a společnosti. Praha: Slon

Stöckelová, T.; Grygar, J. (2008). "Hrátky s čerty? Politické souvislosti a přesahy sociálně-vědního výzkumu." Biograf (46): 63-80. ISSN 1211-5770

Budilová, L.; Jakoubek, M. (2009). Romové a cikáni - neznámí i známí. Praha: Leda

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Michal Tošner, Ph.D.

Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. března 2015

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Michal Tošner, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. dubna 2014

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Nesouhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 31. března 2015

Monika Tomečková

Poděkování: Ráda bych poděkovala mému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Michalu Tošnerovi, Ph.D. za nasměrování na správnou cestu při mém výzkumu a za velmi cenné rady. Zároveň bych také ráda poděkovala všem mým informátorům za trpělivost při rozhovorech a pohotovost a chuť odpovídat na mnohdy obtížné otázky. Na závěr patří můj velký dík pracovnícům Diakonie ČCE - střediska Vsetín při mé praxi za pomoc a podporu.

ANOTACE

Práce je věnována etnografickému výzkumu ve Vsetíně, prováděném na základě nuceného stěhování Romů z pavlačového domu č. p. 1336 do vyloučené lokality Poschla. Práce se nezaměřuje na již proběhnutou „kauzu“ nýbrž sleduje vliv na aktuální dění. Součástí práce je zaměření na politiku populismu uplatňovanou ve Vsetíně.

KLÍČOVÁ SLOVA

rasismus - Romové - populismus- sociální vyloučení - vyloučená lokalita

TITLE

Instead "the House of Horrors" we rather want Ghetto: Ethnographic Research in the Czech Town in Relation to the Roma minority

ANNOTATION

The work devote to ethnographic research in Czech town Vsetin, made on the ground of forced migration of Roma from the gallery house with house number 1336 into excluded locality Poschla. The work is not focused on the already finished "affair", but monitors the impact on present events. Part of the work is focused on policy of populism implemented in Vsetin.

KEYWORDS

racism - Roma- populism - social exclusion - excluded locality

OBSAH

ÚVOD	8
1. ÚVOD DO VÝZKUMU	9
1.1 Celková charakteristika výzkumu	9
1.2 Metody	10
1.3 Cíle vlastního výzkumu, dosavadní studie a výzkumné otázky.....	10
1.4 Teoretická zakotvení	11
2. VSTUP DO TERÉNU	12
2.1 Výběr informátorů.....	12
2.2 Jak to všechno začalo	14
2.3 Od obytného domu pro dělníky po „dům hrůzy“	16
2.4 Prosakování do hlubin výzkumu	19
3. „BÍLÍ O ČERNÝCH - ČERNÍ O TĚCH DRUHÝCH"	23
3.1 Etnicita x rasa a rasismus	23
3.2 Stereotypy a stigmatizace.....	26
3.3 Pozitivní vs. negativní dopady	32
3.4 Pozitivní diskriminace vsetínským Romů - mýtus nebo fakt?.....	40
3.5 Vsetín - bezpečnější místo pro život	42
3.6 Symbolické násilí	44
3.7 Dohlížet a trestat - bydlení na rok a pořádek	46
3.8 Zneužití studií českých sociálních antropologů Jiřím Čunkem - ano, či nikoliv?48	
4. UTAJENÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	51
ZÁVĚR	52
ZDROJE.....	55
OBRÁZKY:.....	58
TABULKY	60

ÚVOD

Nucené stěhování vsetínských Romů z pavlačového domu č. p. 1336 na vyloučenou lokalitu Poschla a do rodinných domů na Jesenicko a Prostějovsko v roce 2006 je i přes zub času stále velmi diskutovaným tématem nejen mezi obyvateli Vsetína, ale i v české politické špičce. Diskutovanost tohoto tématu v současnosti vzrostla spolu se znovu zvolením pana Jiřího Čunka na post starosty ve Vsetíně. Zaměřuji se ve své práci pouze na část důsledků této události, jelikož se cíleně zabývám pouze nuceným stěhováním Romů do lokality Poschla, která svým obyvatelům zajišťuje sociální exkluzi.

Samotné nucené stěhování se na Romech velmi podepsalo. Jsou terčem násilí, které je na nich uplatňováno na symbolické úrovni nemluvě o stereotypch a stigmatich, jež jsou v jejich podvědomí „těch druhých“ „vsetíňáků“.

Cílem mé práce není pouze ukázat v jaké situaci je život obyvatel vyloučené lokality Poschla a jaké příkoří jejich život obnáší. Zajímá mne, jak je nahlíženo na Romy žijící na Poschlé a celkově na nucené stěhování nadnárodní neziskovou organizací, pracovníky městského úřadu odboru sociálních věcí, ale také mne zajímá pozice vsetínských politiků, nebo příslušníků Policie ČR. Stejně je pro mne zjištění jaké jsou dopady nuceného stěhování v současnosti a pro koho a v čem jsou pozitivní nebo naopak negativní. Vzhledem k tomu, že se věnuji úzkému vzorku informantů, není možné zobecňovat výsledek výzkumu na všechny obyvatele města Vsetína.

Má práce je členěna do několika částí. Část mé práce je věnována výzkumu samotnému, kdy zprostředkovávám mé vlastní zkušenosti s vlastním začátkem výzkumu. Důležité také je uvést na pravou míru okolnosti stěhování z pavlačového domu č. p. 1336 a jeho historii. Existuje totiž kolem něj spousta desinterpretací. Prostřední část mé práce slouží k ověření některých teorií a faktů, k čemuž mi dopomáhá zúčastněné pozorování a rozhovory s mými informanty. Výpovědi mých informantů prokládám zkušenostmi a zážitky z terénu, které podloží nebo vyvrátí mé otázky. Poslední část mé práce se věnuje vztahu lokální politiky (konkrétně „moci“ populismu) uplatňované zejména tedy vůči Romům hlavním vsetínským představitelem. V závěru mé práce budu analyzovat získaná zjištění a vyhodnotím aktuální situaci ve Vsetíně, v tom jaké důsledky vyplývají z nuceného stěhování Romů z pavlačového domu č. p. 1336 na vyloučenou lokalitu Poschla a v čem naopak bylo prospěšné.

1. ÚVOD DO VÝZKUMU

Ve Vsetíně jsem se narodila a vyrůstám v něm a stejně jako občan kteréhokoli města si všímám toho co se v něm děje na politické úrovni. Když byl zvolen k moci Jiří Čunek a začal „operovat“ s místními Romy a vystavovat se na billboardech s hesly „Jsem zvyklý dělat pořádek!“ Vzbuzovalo to ve mně obdobný pocit, jako když škrábe někdo nehty po tabuli. Po té co jsem začala studovat sociální antropologii a zjistila jsem, o co v tomto oboru jde, věděla jsem, že jako téma bakalářské práce bude právě tohle.

Díky tomu, že provádím výzkum ve městě, ve kterém jsem se narodila, jsem se domnívala, že i můj přístup do terénu bude o dost snazší. Vsetín je malé město a většina informací se rychle roznese, takže už před začátkem výzkumu jsem měla několik podnětů, které stály za ověření. Může to ovšem způsobovat i jisté nesnáze.

Tím nejdůležitějším a snad i nejtěžším při mém výzkumu je, pustit se do výzkumu s nezaujatým neutrálním vhladem. Zkreslenost na základě vlastních přesvědčení a postojů je největším rizikem *anthropology at home*¹.

Výhodou výzkumu v domácím prostředí je široká síť kontaktů. A také síť kontaktů mých známých, což značně umožňuje přístup k rozhovorům, když vás někdo doporučí.

1.1 Celková charakteristika výzkumu

Téma bakalářské práce jsem si zvolila nejen proto, že je mi blízké svou lokalitou, ale také proto, že je časově stále velmi aktuální. Ve svém výzkumu se zaměřím na již proběhnutou „kauzu“ stěhování vsetínských Romů z pavlačového domu č. p. 1336 na vyloučenou lokalitu Poschla. Stěžejním pro můj výzkum nebude omezit se na již uplynulou událost. Zajímá mě současnost a vztah lokální politiky a Romů. Zajímá mě, nakolik diskutované nucené stěhování Romů ze Vsetína ovlivnilo aktuální situaci „vsetíňáků“. Tah pana Čunka byl ve většině případů odsuzován nebo veleben, ale vesměs se nevyskytovaly neutrální postoje. Chci zjistit, k čemu stěhování přispělo a co naopak zhoršilo.

¹*Anthropology at home* - nebo synonymu *auto-anthropology* jsou pojmy, které se v překladu ztotožňují s pojmem antropologie doma, nebo také antropologie v domácím prostředí. Nejlépe tento druh antropologie definuje Marilyn Strathern ve svém díle *The limits of auto-anthropology* (1987): „Auto-anthropology, that is anthropology carried out in the social context which produced it, in fact has a limited distribution.“ To znamená, že auto-antropologie (nebo také antropologie v domácím prostředí) je antropologií, která je prováděna v sociálním kontextu, který je ve skutečnosti produkován v omezeném rozsahu. Výhodou tohoto přístupu je „selfknowledge“ - nebo také „vlastní znalost“ (Strathern 1987).

Neomezují se pouze na nucené stěhování. Můj zájem také padá na pana Čunka a na to jestli jeho přístup k řešení „romské otázky“ je pouze nástrojem toho, jak si zařídit přízeň neromských obyvatel Vsetína u voleb. V plánu mám taktéž se podívat na to, jak to bylo se zneužitím některých studií předních českých sociálních antropologů Jiřím Čunkem k tomu, aby podložil své jednání vůči vsetínským Romům.

1.2 Metody

Při zkoumání v terénu jsou mými pomocníky výzkumné metody označené jako rozhovory. Využívám všech třech typů rozhovorů - strukturovaných, polostrukturovaných, ale i nestrukturovaných. Nestrukturovaných rozhovorů využívám převážně ve chvíli, kdy se s někým domlouvám termín konkrétní schůzky a proto, že lidé s kterými jsem přišla zatím do styku, jsou velmi sdílní, dozvídám se spoustu informací i touto formou. Strukturovaných a polostrukturovaných rozhovorů využívám při plánovaných schůzkách s informátory.

Dalšími důležitými výzkumnými metodami bylo zúčastněné pozorování a analýza dokumentů. Tu jsem využila ve studiu usnesení ze zasedání zastupitelstev a rad města Vsetín v letech 2004 - 2008. Nebo v elektronických novinových článcích.

1.3 Cíle vlastního výzkumu, dosavadní studie a výzkumné otázky

Při prvním prozkoumávání literatury a možných zdrojů jsem narazila na práci Terezy Stöckelové a Jakuba Grygara s názvem *Příčiny a souvislosti stěhování vsetínských Romů z pavlačového domu č. p. 1336 v říjnu 2006. Zpráva z šetření (2007)*. Jejich práce je na tolik detailně propracovaná, že mě přiměla zamyslet se nad problematikou stěhování vsetínských Romů z pavlačového domu č. p. 1336 z jiného úhlu pohledu. Přestala mne tolik zajímat minulost a zaměřila jsem se na současnou situaci.

Cílem mého výzkumu je ověřit různá fakta a v některých případech i „konspirační teorie, dohady a domněnky“. Účelem mého výzkumu je zjistit kam se věci posunuly během devíti let od vystěhování Romů. Mezi lidmi se vyskytuje spousta mnohdy nepodložených myšlenek a ráda bych je uvedla na pravou míru. Zároveň chci objektivně analyzovat data získaná v terénu a vyhodnotit aktuální situaci ve Vsetíně, zajímá mě především prospěšnost stěhování Romů z pavlačového domu na Poschlou, ale také

důsledky. Zároveň mě zajímá propojenost situace vsetínských Romů spolu s politikou populismu, kterou ve městě opět uplatňuje Jiří Čunek.

V souvislosti s Jiřím Čunkem je i můj druhý záměr zkoumání, kterým je snaha přijít na kloub tomu, jak to bylo s údajným zneužitím studií předních českých sociálních antropologů panem Jiřím Čunkem ve prospěch podložení jeho rozhodnutí.

Ve svém výzkumu se nechci zaměřit pouze na získané informace jako takové, ale chci se orientovat i na to jak obtížně půjdou tyto data získávat a na kterých pracovištích to bude snazší a na kterých obtížnější. Důležité v tomto ohledu bude pro mne i to zda informátoři budou sdílní a budou mi chtít odpovídat, anebo zda se budou snažit z otázek vyvlékat.

1.4 Teoretická zakotvení

Stěžejní teorií, o kterou se ve svém výzkumu opírám, je teorie populismu. Využívat ji budu zejména při zkoumání volebních kampaní Jiřího Čunka, který použil populismus jako vstupní bránu do světa politiky. Dalšími teoriemi jsou stigmatizace, stereotypizace a symbolické násilí. Rysy těchto teorií se ukázkově projevují na vsetínských Romech nejenom z Poschlé a ve svém výzkumu chci tyto rysy prezentovat. Důležitou teorií, kterou jsem při svém výzkumu využila, je teorie dohlížení a trestu M. Foucaulta (2000).

2. VSTUP DO TERÉNU

Výzkum jsem zahájila shromažďováním nejrůznějších materiálů, literatury, kontaktů na lidi, které bych ráda oslovila s prosbou o rozhovor a plánováním praxe. Nejdůležitější v průběhu přípravy na výzkum bylo stanovit si směr, kterým se bude výzkum uchylovat a zároveň cíle, kterých bych ráda dospěla.

V první fázi pro mne bylo stěžejním vůbec zjistit průběh celého dění stěhování Romů ve Vsetíně z pavlačového domu č. p. 1336 na Jesenicko, Prostějovsko a na vyloučenou lokalitu Poschla za městem Vsetínem (Obr. 1). Zároveň bylo podstatné zjistit veškeré souvislosti a zajistit informátory, kteří by mi mohli doplnit a objasnit některé souvislosti.

2.1 Výběr informátorů

Výběr informátorů mnohdy nebyl nejjednodušší z toho důvodu, že zaměření mé bakalářské práce je dost diskutované a ožehavé. Proto i někteří lidé se nechtěli výzkumu zúčastnit, i když bych si troufla říci, že jsou odborníky na dané téma. Je pravda, že lidé právě na Městském úřadě ve Vsetíně jsou už dosti unavení odpovídáním na otázky ohledně stěhování Romů ze vsetínského „domu hrůzy“², ovšem má na tom i svůj podíl to, že pan Jiří Čunek byl znovu zvolen k „moci“ a pracovníci Městského úřadu ve Vsetíně se brání tím, že musí být loajální ke svému zaměstnavateli a bojí se zřejmě i ztráty zaměstnání, které by mohlo být důsledkem bezhlavého vyřčení vlastního názoru. Pan Čunek byl zvolen starostou sice až 8. 12. 2014, ale v komunálních volbách ve dnech 10. a 11. 10. 2014 obstál s největším počtem hlasů. Při mé listopadové návštěvě vsetínského městského úřadu bylo ve vzduchu cítit velké „dusno“ a nejistotu. Takto se projevuje moc populismu na lidech, kteří zrovna nesdílejí vlastní názory s jejich zaměstnavatelem, a žijí ve strachu z následků, kdyby se o tom dozvěděl. Seznam informátorů je sestaven na základě doby jejich kontaktování a získání souhlasu k rozhovoru.

Přesto se mi podařilo jednu pracovníci odboru sociálních věcí Městského úřadu ve Vsetíně vyzpovídat, avšak přála si zůstat v anonymitě - označím ji pracovním jménem *paní C*. Paní C se taktéž obávala sdělovat mi informace, nakonec souhlasila, ale na otázky chtěla odpovídat písemně a proto se v nich projevuje až příliš velká rozvaha a opatrnost.

² Pozn.: „Dům hrůzy“ - obvyklé označení havarijních domů obývaných marginalizovanými, nejčastěji Romy.

Další mou informátorkou je paní pracující ve vsetínské nadnárodní neziskové organizaci (dále jen NNO). Taktéž si přála zůstat v anonymitě a proto jsem jí přiřadila pracovní jméno *paní S*. Paní S je mou nejdílnější informátorkou a musím říct co se romské menšiny týče má neuvěřitelný přehled a je vidět, že jí skvěle rozumí. Podrobně jsem s ní mohla probrat veškeré otázky a různé nepodložené informace, které se ke mně dostaly po dobu výzkumu.

Mým třetím informátorem je vedoucí oddělení Policie ČR ve Vsetíně pan nadpraporčík Mgr. Bc. Ivo Novák. Když jsem pana Nováka kontaktovala, už v telefonu byl velmi příjemný a ochotný. Požádala jsem ho o rozhovor a ani nezaváhal a všechny informace mi sděloval se západem a snahou zodpovědět otázky co nejlépe, i přesto že často odbíhal od tématu k různým zážitkům ze života.

Čtvrtým informátorem je bývalý místostarosta města Vsetína pan JUDr. Stanislav Pavelec. Pan Pavelec se mi sám nabídl, že by mi mohl přispět rozhovorem k mému výzkumu, když jsem se s ním potkala na Městském úřadě. Pan Pavelec je už od pohledu veselá kopa a ani pro něho choulostivé otázky nebyly problém. Rozhovory s ním byly okořeněné vtipem, i když šlo o vážnou věc.

Mým pátým informátorem je Anty Kandra, bývalý obyvatel pavlačového domu č. p. 1336 a současný obyvatel domu ve vyloučené lokalitě Poschla. Setkala jsem se s ním v průběhu mé praxe, kdy vodil svého syna do „Školičky“ na Poschlé. Na otázky mi odpovídal se západem a někdy zaníceností k danému tématu. Zpestřil ovšem získané informace a umožnil mi náhled z druhé strany.

Šestým informátorem je politik, člen strany KDU-ČSL a současný starosta města Vsetína Jiří Čunek. Politika pana Čunka je problematická v tom, že při její aplikaci využívá populismu a s ním prázdných signifikantů. V souvislosti s tímto druhem politiky aplikoval Jiří Čunek moc populismus za účelem získání co nejvyššího počtu hlasů v komunálních volbách v roce 2006, prostřednictvím rozhodnutí o demolici pavlačového domu č. p. 1336 a nuceným stěhováním obyvatel na vyloučenou lokalitu Poschla a na Jesenicko a Prostějovsko.

Požádala jsem pana Čunka o rozhovor elektronickou formou s tím, že se přizpůsobím jeho časovým možnostem s realizací rozhovoru. Po třech týdnech bez odezvy jsem ani neočekávala reakci, ale obdržela jsem e-mail od sekretářky pana starosty s tím, že

mu mám otázky poslat elektronicky a že mi na ně v brzké době odpoví. Po necelém týdnu mě ráno vzbudil telefonát od paní sekretářky z kanceláře starosty s tím, že by pan starosta se mnou chtěl mluvit. Zeptal se mě vesele, kde zrovna jsem a jestli se můžu zastavit na městský úřad, že by mi na otázky odpověděl rád osobně. Souhlasila jsem.

2.2 Jak to všechno začalo

Romové do Vsetína zavítali v 50. letech 20. století. Nepřišli naráz, ale jejich příchod byl provázán v několika vlnách. Jak jsem se od pana Nováka a paní S dozvěděla většina Romů přišla na území Vsetína v 70. letech 20. století z Východního Slovenska, zejména tedy z blízkosti Spišské nové vsi - konkrétně z Bystran a Krompach. Do Vsetína přišli Romové ale i z Žehry a Levoči. Typickými romskými příjmeními, na která můžeme na Vsetíně narazit, jsou například - Kandráčovi, Tulejovi, Ščukovi, Žigovi, Horváthovi ale i Danielovi.

Romové se do Vsetína dostali díky dotacím, které město dostalo. Každé město, které si vzalo „pod svá křídla“ skupinu Romů, bylo za to odměněno. Pan Novák mi sdělil, že jediným městem v okolí Vsetína, které této šance zisku nevyužilo, bylo město Frenštát pod Radhoštěm. Město Frenštát pod Radhoštěm sice muselo zaplatit nějakou menší sankci, ale v současnosti se v něm Romové vyskytují minimálně.

Podle získaných informací bydlení romských obyvatel spolu s neromskými nebylo ve Vsetíně nikdy bezproblémovým, ale nikoliv také vyhroceným. Vsetínští Romové neměli problém sehnat práci ani platit nájem. Nevznikaly jim žádné dluhy a v tomto směru soužití s nimi bylo bez větších problémů. Za stěžejní se označují 90. léta 20. století, kdy došlo k nečekané změně. Většina Romů byla zaměstnána ve vsetínském závodě Zbrojovky Brno a byty ve kterých bydleli, byly ve správě Zbrojovky. Když zaměstnanec odpracoval 10 let, získal nárok v bytě zůstat natrvalo. Příčinou zlomové situace je podle Jana Ráce³ Zákon o obcích z roku 1992, na základě kterého domy, které byly pouze ve správě Zbrojovky (tedy nikoli domy, které byly jejím majetkem) přešly na bytový fond města. Vsetínské pavlačové domy včetně pavlačového domu č. p. 1336 byly od té chvíle městským majetkem (Grygar, Stöckelová 2007:10-11).

³ Jan Rác - romský aktivista, v letech 2004-2006 byl členem Rady vlády a předsedou jejího Výboru pro spolupráci se samosprávami - situaci ve Vsetíně sleduje od poloviny 90. let (Grygar, Stöckelová 2007:10).

Vyskytuje se spousta interpretací důvodu „vybydlování“⁴ bytů romskými obyvateli města Vsetína (Grygar, Stöckelová 2007:12):

- První interpretaci prezentuje tehdejší mluvčí města Vsetína Eva Stejskalová a připisuje „vybydlování“ neměnné povaze Romům
- Další interpretace „připisuje problémy Romů ve Vsetíně k jiné kultuře bydlení a obecněji i k fungování společnosti“. Tuto interpretaci předložila pracovnice Charity Vsetína Denisa Janušová.
- Třetí interpretaci důvodu „vybydlování“ vysvětluje Ing. Jan Plšek - tehdejší vedoucí odboru sociální prevence MěÚ Vsetín.

„Předpoklady k „vybydlování“ si v tomto případě nepřivezli Romové z jiné bytové kultury, ale je reakcí na jednání tehdejších institucí vůči Romům. V situaci Romů ve Vsetíně hrály podle této verze klíčovou roli především roky 1972 - 1974, kdy byly peníze ze státního rozpočtu, původně poskytnuté „na Cikány“, proinvestovány na stavbu nadjezdu silnice ve směru do Zlína. Někdy na přelomu 70. a 80. let se Romové tuto skutečnost dozvěděli a začali praktikovat „vybydlování jako vyhrožování“. Toto „cílené vybydlování“ potom bylo viditelné zejména na ulici 4. května.“ (Ing. Jan Plšek, vedoucí odboru sociální prevence MěÚ Vsetín, 2007)

Jestli je Zákon o obcích z roku 1992 opravdu milníkem na základě kterého došlo k takovým změnám, že se Romové začali nechťíc zadlužovat, je velmi diskutabilní. Je to ovšem možnou teorií, která může být jakýmsi spouštěčem.

Tereza Stöckelová spolu s Jakubem Grygarem si všímá jisté silné propojenosti mezi Romy ve Vsetíně a jejich zdevastovanými domy. Když se hovoří ve Vsetíně o Romech, většinou vždy je to doprovázeno kontextem zničených domů. „Romové jsou viditelní prostřednictvím zdevastovaných domů a naopak, tyto zdevastované domy jsou viditelné především prostřednictvím svých romských nájemníků.“ (Grygar, Stöckelová 2007:13)

⁴ „Vybydlování bytů Romy“ je ukázkovým příkladem etnických stereotypů. Kdy majoritní neromská skupinu připisuje utlačované romské menšině vlastnosti, na základě kterých se pak sami začnou chovat. Budou pak zastávat názor - „proč bychom se staraly o byty, když bílí nás stejně mají jenom za ty, co všechno ničí a vybydlují“. (Eriksen 2008:319)

2.3 Od obytného domu pro dělníky po „dům hrůzy“

Stavba pavlačového domu č. p. 1336 (Obr. 2) byla povolena v roce 1940. Pavlačový dům měl účelově sloužit zaměstnancům vsetínskému závodu Zbrojovky Brno.

Pavlačový dům č. p. 1336 se rozprostíral v centru na Smetanově ulici (Obr. 1) Dvůr pavlačového domu sousedil se vsetínskou poliklinikou a z okolních stran je obehnan cestou nebo parkovištěm polikliniky. Napravo od dvora pavlačového domu hned za parkovištěm protéká řeka Bečva a nalevo je výhled na autobusové nádraží tyčící se za hlavní cestou. Jak sama Stöckelová s Grygarem usoudila, tak i já jim dávám za pravdu, že prostor pro venkovní vyžití dětí nebo i dospělých u pavlačového domu byl téměř nulový.

Pavlačový dům měl čtyři patra, na kterých se rozprostíralo šedesát čtyři bytů. Byty měly průměrnou plochu 31m^2 , z nichž pouze deset bytů mělo vlastní koupelnu. Pro ostatní byty se nacházelo sociální zařízení na patře. Obyvatelé se do Pavlačového domu, kterých se týkalo vystěhování, se do Pavlačového domu dostali v různých dobách a z různých příčin (Grygar, Stöckelová 2007:13).

Důležitá pro vývoj pavlačového domu je časová chronologie události, která ho provázela od jeho vzniku po zánik (Během chronologického sledu událostí týkajících se pavlačového domu č. p. 1336 čerpám se studie Stöckelové a Grygara (2007) a komentuji ho vztahem k aktuálnosti a odhalení při vlastním výzkumu.)

- Rok **1941** byl okamžikem, kdy se na pavlačovém domě dodělaly poslední úpravy a mohl do svých dveří pustit první obyvatelé, těmi byli dělníci vsetínského závodu Zbrojovky Brno. Dům v průběhu další dvaceti, čtyřiceti let nebyl nijak zásadně opravován a bohužel tak jak se postupem času horšil jeho stav, horšila se taktéž kvalita bydlení. Nájemníci si stěžovali na problémy s plísněmi, které zřejmě nebyly nemalé. Není tajemstvím, že výrazné zhoršení domu a celkově bydlení v něm nastalo po výstavbě polikliniky hned v sousedství pavlačového domu č. p. 1336.
- Rok **1992** byl stěžejním novým Zákonem o obcích. Pavlačový dům č. p. 1336 přešel ze správy Zbrojovky Brno do správy Města Vsetína. Na správu domu byla najata realitní kancelář Ivany Dohnákové.

- V září roku **1998** bylo zjištěno odborem výstavby a územního plánování, že se dům nachází ve špatném stavebně-technickém stavu. Jednalo se zejména o konstrukce pavlačí, díky jejichž stavu mohlo dojít k ohrožení života a zdraví osob, na základě toho se muselo místo ohradit a znepřístupnit část dvora - cca dva metry od pavlačí.
- V letech **1990 - 1999** byl pavlačový dům obýván kvůli zdravotní závadnost pouze částečně. Dům také sloužil v mnoha případech pouze jako přístřešek.
- V letech **2000 - 2001** - nastal rapidní nárůst nájemníků romského původu. Stěžejní pro přestěhování romských obyvatel do pavlačového domu byla zřejmě jak jeho zdravotní závadnost, tak bourání domu č. p. 960 na ulici Jiráskova a dalším domům na ulici 4. května. Neromští obyvatelé díky jeho stavu zřejmě považovali bydlení v pavlačovém domě za neuspokojivé a po bourání zdevastovaných domů to bylo dobré místo kam Romy bez přístřeší umístit. Takže generace vsetínských Romů z ulice Jiráskova a z ulice 4. května se během cca 6 let dvakrát nuceně stěhovali. Již v tuto chvíli se zde „láhne“ praxe nuceného stěhování, která se postupem času stává normou.
- V roce **2001** byl na základě žádosti Realitní kanceláře Ivany Dohnálkové vypracován posudek o stavu pavlačí. Tereza Stöckelová s Jakubem Grygarem upozorňuje na tři klíčové body z tohoto posudku.

Prvním bodem je, že ačkoliv je status objektu považován za havarijní, není narušena jeho statika a autor posudku počítá s generální opravou. Druhým klíčovým bodem posudku je, že autor posudku označuje za příčinu vzniku závad dlouhodobou absenci udržovacích prací. A třetím posledním stěžejním bodem, že autor studie označuje jako horizont nutné, alespoň základní opravy, stanovuje jeden rok.

- V roce **2002** vznikla pozice terénního pracovníka na Městském úřadě ve Vsetíně. Toto rozhodnutí bylo jedinečným tahem v pomoci marginalizovaným osobám (ve většině Romům). V současné době odbor sociálních věcí na MěÚ Vsetín má celé oddělení s názvem Organizační složka města - Terénní sociální

práce, které zaměstnává pět pracovníků. Při svém výzkumu jsem zjistila, že právě toto oddělení a vsetínské NNO se shledávají s velkým úspěchem při práci s místní romskou komunitou.

- V roce **2003** se objevily první plány s konkrétní představou o přestavbě - během uplynulých necelých dvou let neproběhla žádná oprava. Plány rekonstrukce obsahovaly i vizi o přístavbě pátého patra. Částka, které byla na základě předběžného plánu vyčíslena na cca 60 - 80 milionů korun. Město nemohlo ze svého rozpočtu uvolnit takovou částku na rekonstrukci, i když mělo získat státní dotaci, jelikož ta by pokryla pouze část plánované investice. Městu nezbylo nic jiného než od plánované rekonstrukce odstoupit. Nedošlo ani k rekonstrukci pavlačí, které byly od roku 2001 v již zmíněném havarijním stavu
- V roce **2003** se nadnárodní neziskové organizace zapojily do spolupráce se vsetínskými Romy, jsou to: Diakonie ČCE - středisko Vsetín a Charita Vsetín. Vsetínska Charita se zaměřila na mateřské centrum a postupně i na práci s dětmi a mládeží a později i na doučování romských dětí. Vsetínské středisko Diakonice ČCE se v této oblasti zaměřilo zejména na volnočasové aktivity romské mládeže. V současné době tyto organizace pokračují ve své činnosti i ve vyloučené lokalitě Poschla - zejména tedy Diakonie ČCE a zaměřuje se jak na rodiny, tak i na děti a mládež. Zajímavé ovšem je, že neziskové organizace nezabývají sociální exkluzí Romů z Poschlé. Místo toho, aby se snažili pomoci v začlenění do majority, tak svým způsobem podporují rozhodnutí města a s ním vznik vyloučené lokality. Můžeme hovořit až o „průmyslu sociálního vyloučení“, kdy sociální vyloučení je pro neziskové organizace „chlebovárcem“.
- V roce **2004** zřídila Charita Vsetín Romaklub - klubovnu pro romskou mládež v prostorách pavlačového domu.
- Dne **13. prosince 2005** na svém zasedání vyslovila Rada města nesouhlas - odmítli peníze na opravu pavlačového domu č. p. 1336. Opravy, které v domě proběhly, byly jen ty nejnnutnější a „celá stavba rychle spěla ke svému konci“.

(Tuto informaci jsem se snažila ověřit, ale bohužel se mi to nepodařilo z důvodu zatajování informací městským úřadem Vsetín - viz. kapitola 2.4.)

- Demoliční výměr vydaný dne **13. září 2006** vynesl nad stavem domu závěr, že v domě se vyskytují vady, které bezprostředně ohrožují zdraví a životy jak obyvatel, tak občanů pohybujících se okolo domu.
- V **říjnu roku 2006** byla provedena demolice Pavlačového domu č. p. 1336. Náhradní bydlení bylo původním obyvatelům domu vytvořeno v oblasti Poschla oddělené od Vsetína rychlostní komunikací v sousedství čističky odpadních vod. Domy v lokalitě Poschla byly postaveny nízkorozpočtově a proto mají podobu plechových kontejnerů.
- Dne **13. prosince 2006** vydává odbor výstavby a územního plánování potvrzení o neexistenci budovy Pavlačového domu č. p. 1336. V současnosti se v místě pavlačového domu nachází parkoviště (Obr. 3) přiléhající k sousední poliklinice.

2.4 Prosakování do hlubin výzkumu

Má pouť za ziskem informací směřovala v první řadě na Městský úřad. Pro ověření některých informací ohledně demolice pavlačového domu č. p. 1336 bylo velmi důležité nahlédnout do záznamů ze zasedání rad a zastupitelstva města Vsetína. V první chvíli jsem nevěděla, na koho se obrátit a proto jsem kontaktovala tiskovou mluvčí vsetínské městského úřadu, ta mě ovšem odkázala na kolegyni a ta na další kolegyni a ta zase na další a na další až se kruh uzavřel a vrátila jsem se opět k té první. Nakonec jsme se domluvily a bylo mi slíbeno prozkoumat pro mě tak důležité dokumenty. S velmi sympatickou paní jsem si domluvila schůzku a ta mi nachystala v počítači dokumenty, ve kterých byly připraveny speciálně pro mne všechny usnesení ze zasedání Rady města Vsetína od roku 2004 - 2010 a ve stejném rozsahu usnesení ze zasedání Zastupitelstva města Vsetína.

Procházet dokumenty jsem šla s jasným cílem. Věděla jsem, co potřebuji najít. Měla jsem v plánu ověřit si informaci Terezy Stöckelové a Jakuba Grygara získanou z

usnesení ze zasedání Rady města Vsetína dne 13. prosince 2005⁵, bohužel jsem ji ale v záznamech nenašla. Narazila jsem na několik věcí týkajících se pavlačového domu č. p. 1336 nebo Poschlé, ale nic z toho nebylo to, co jsem hledala. Zarazilo mě, že se město nesnažilo provádět drobné úpravy na domě už dříve. Celé stěhování Romů z pavlačového domu č.p.1336 se mi jeví jako propracované a promyšlené daleko dříve než se událo, aby dokreslilo Čunkovo populistické snažení.

Vypovídá to o zatajování informací a snahy nevypouštět ven údaje, které by mohlo bývalé zastupitelstvo nějakým způsobem ohrozit nebo dokonce poškodit. Na úřadě jsem byla na podzim 2014 po volbách do městského zastupitelstva, v kterých opět kandidoval na hlavní post a získal nejvyšší počet hlasů Jiří Čunek.

Není tajemstvím, že lidé pracující na úřadě se necítí v bezpečí, když s nimi někdo hovoří na toto téma a opírají se většinou o frázi, ve které vypichují, že musejí být loajální vůči svému bývalému zaměstnavateli, který může být i budoucím - k čemuž nakonec došlo. Z celé situace vyplývá, že lidé pracující na půdě tohoto úřadu od vlády Jiřího Čunka pracují ve strachu a nervozitě.

Návštěva Městského úřadu ve Vsetíně však měla jeden světlý bod, kdy do kanceláře kde jsem byla usazena, přišel tehdejší místostarosta JUDr. Stanislav Pavelec. Byl velmi pohotový a se zájmem poslouchal můj důvod a cíl výzkumu. Sám mi nabídl rozhovor a možnost zisku informací, které by pro mne mohly být podstatnými. S radostí jsem souhlasila.

Až na tento moment mi návštěva městského úřadu nepřišla příliš vlídná. Z pracovnic jsem cítila, že se těší, až odejdu i když obsah jejich slov vypovídal jinak.

Dalším cílem za honbou za informacemi byli vsetínské nadnárodní neziskové organizace. Oslovila jsem paní ve vsetínském středisku Diakonie ČCE a Charity s otázkou ohledně praxe. Bohužel pouze v jedné organizaci mi vyšli vstříc a to v místním středisku Diakonie ČCE. Samotná praxe bude probíhat v prostorech Diakonie ČCE ve vyloučené lokalitě Poschla, kde budu na pozici praktikantky a asistentky vypomáhat ve Školičce - což je program pro předškolní Romské děti, který jim má pomoci zažít si pravidelný režim a připravit se na zápis do základní školy. Dále budu působit v klubu Rubikon, který je rozdělen do dvou skupin - pro děti ze základní školy do 14 let a pro děti od 14 let a výše.

⁵ Zasedání Rady města Vsetína - dne 13. 12. 2005 - Rada vyslovila nesouhlas s opravou a odmítlo peníze schválené Krajským úřadem (Grygar, Stöckelová 2007:17)

Z možnosti praxe jsem byla ohromená a zároveň nervózní, jelikož vyloučenou Romskou lokalitu jsem ještě nikdy předtím nenavštívila. Nadšení sršelo zejména z možnosti, která byla opravdu k nezaplacení, protože budu v kontaktu i s dětmi rodičů a budu se s nimi moc sblížit a zeptat se na podrobnosti nuceného stěhování Romů z „domu hrůzy“ na Poschlou zase z jejich úhlu pohledu. Strach a nervozita mě přepadla zejména z nejistoty bezpečnosti v lokalitě a toho jak budou reagovat na můj příchod.

Nejde si nevšimnout, že hlavním zaměřením této organizace jsou zejména děti a volný čas. Vědí o problematice bydlení na Poschlé a sami to vnímají jako problém, ale svou práci se v této oblasti nesnaží pomoci. Působí to dosti prospěchářskou taktikou, kdy těžší z vyloučené lokality, tím, že jim zajišťuje „práci“.

Můj první vstup do vyloučené lokality. Byl to tolik obávaný a očekávaný den 26. 1. 2015. Byla jsem nervózní a zároveň natěšená. Školička na Poschlé probíhá v malé místnosti a onoho pondělí přišlo šest dětí a několik dospělých. Byla jsem opravdu překvapená, jak na mě všichni pozitivně reagovali. Očekávala jsem spoustu negativních reakcí a doplňujících otázek, ale stačilo jim vědět, že jsem přišla na praxi a víc je nezajímalo. Hned ráno jsem se setkala s prvním problémem. Nechtěla jsem rodičům hned říci, jaké je mé téma výzkumu a co mě zajímá, abych je nevyplašila. Chtěla jsem se s nimi nejdříve lépe poznat. Ovšem vedoucí školičky mne předběhla a řekla jednomu z rodičů, co zkoumám a že mám pár dotazů. Byla jsem v první řadě velmi zaskočená, nezbylo mi ale nic jiného, než se začít ptát.

V první řadě mne zajímalo, jestli dotázaný rodič (Anty Kandra) žil dříve v pavlačovém domě. Jeho odpověď byla pozitivní a tak jsem se ptala dál. Stěžejním pro mě bylo zjistit jak to se stěhováním na Poschlou bylo z úhlu pohledu Romů vystěhovaných z pavlačového domu č. p. 1336. Dostala se mi odpověď s vysvětlením, že do Pavlačového domu začal Jiří Čunek „sestěhovávat“ obyvatele ze zdemolovaných domů na Jiráskově ulici a že se Jiří Čunek domluvil s vedoucím vsetínské nemocnice panem Metelkou na radikálním řešení demolice pavlačového domu. Anty sám usoudil, že pavlačový dům byl v dezolátním neobyvatelném stavu, ale pořád to podle něj bylo lepší než bydlet v plechových budkách. Anty mi řekl, že vše mělo proběhnout během delší doby a naráz z ničeho nic jim řekli, že se za pár týdnů budou stěhovat, samozřejmě, aby se to stihlo do voleb. Popravdě jsem neočekávala tolik promyšlenou a rozvedenou odpověď. Byla jsem velmi potěšena a položila jsem mu ještě jednu otázku.

Zajímalo mě, jak vypadá bydlení na Poschlé teď a v čem je to pro ně tak špatné bydlení. Anty mi hbitě a lehce pobouřeně odpověděl, že jejich byty jsou celé z plechu obložené skelnou vatou a „papundeklem“ nebo něčím takovým, že si v tom dělají pelíšky potkani a myši a všechny byty jim plesniví, protože vůbec nedýchají. Dále je pro ně zarážející elektrické topení, které by si málokdo pořídil sám domů, natož takové topení nainstalovat do bytů lidem, kteří jsou často ve finanční tísní. Svěřil se, že jich v bytě bydlí šest a že měsíčně platí 9.000 korun. I od pana Pavelce jsem se dozvěděla, že nájem v městských domech na Poschlé je velmi nákladný.

Informace od mého romského informátora byly velmi kvalitní a dosti cenné. Bydlení na Poschlé je nekvalitní nejenom lokalitou v které se nachází, ale také nekvalitou života uvnitř plechovek vystlaných vatou. Bydlení vsetínských Romů se tak vlastně nijak nezlepšilo, ba naopak zhoršilo. Romské ghetto vzniklo navíc vedle čističky odpadních vod v místě bývalé skládky. Samo prostředí, ve kterém se nové postavené „kontejnery“ nachází je periferií marginalizace. Mnohdy jsem sama na vlastní kůži zažila nesnesitelný zápach z čističky. Takové místo by si asi nikdo z „města“ za lokalitu, kde bude vychovávat své potomky, nevybral.

Největší pochybení vidím v uspěchaném rozhodnutí tehdejšího starosty Jiřího Čunka a v nedokonalosti jeho řešení, které tím pádem postrádá význam, tedy aspoň pro Romy, on sám si tím přilepšil. Spolu s paní S i C jsem se shodla, že mnohem hodnotnějším řešením by bylo vypracovat plán s odborníky - romisty, sociálními antropology, sociálními pracovníky - a vypracovat jednak lepší umístění lokality (pokud by to nešlo jinak a vyloučená lokalita by musela nutně vzniknout) a zároveň aby bydlení mělo jakousi lidskou úroveň a bylo ekonomicky méně náročné.

3. „BÍLÍ O ČERNÝCH - ČERNÍ O TĚCH DRUHÝCH“

Kontrasty mezi romskými a neromskými obyvateli jsou stále vytvářeny a posilovány. Jedna strana neustále zbrojí vůči druhé a odsuzují navzájem zažité „zvyky a tradice“. Začalo to už před několika sty lety podle prvních záznamů, kdy již v 15. století byli v kronikách označováni Romové za „ty co kradou a odlišují se“ (Nečas 2005:20).

Romové během svého putování po Evropě a rozdělení do několika proudů si prošly takovými etnickými traumaty, že není možné, aby se nepodepsaly na celé generaci. Moravské Romy potkal stejný osud jako Romy České a tím je genocida za 2. sv. války. Do té doby byly Romové již po dvě až tři staletí na území Moravy usazeni. V roce 1697 vydal Leopold I. dekret, ve kterém označil cigány jako „vögelfrei“ - volné ptáky a tudíž je mohli lidé beztrestně střílet. Volná zůstala jen vrstva tolerovaných Romů, která musela donášet na ostatní (Nečas 2005:22). Již v tuto chvíli Romové žili ve strachu a nejistotě a jejich jediným cílem bylo přežít. V srpnu roku 1940 byly otevřeny kárné pracovní tábory v Letech a Hodoníně u Kunštátu (Nečas 2005: 117-118). Původně to byly pracovní tábory pro muže, kteří se vyhýbali práci, ale postupem času byly přejmenovávány na sběrné a na konec přímo nesly název *Cikánské* (Nečas 2005:119). O zřízení těchto táborů rozhodla sama československá vláda. A stále jako před necelými třemi sty lety jedinou snahou Romů bylo přežít. V roce 1958 byl vytvořen zákon o zákazu kočování Romů a k dokonalosti byl zákon doveden odjímáním kol od vozů (iDNES.cz, Jiříčka 21. 4. 2014). Romové neměli šanci žít svým způsobem života a byli nuceni přejímat návyky bydlení od těch druhých. Holocaust v České Republice přežila méně než 1/5 z celkového počtu Romů (Nečas 2005:325). Romové si po generace prošly tolika traumaty, že v současné době je stále jejich prioritní snahou „žít a přežít“.

3.1 Etnicita x rasa a rasismus

V současné době sama vnímám situaci mezi Romy a neromy značně citlivější. Zejména to tedy pozoruji ve Vsetíně, kdy mám pocit, že stěhování Romů z pavlačového domu č. p. 1336 do uměle vytvořeného ghetta na Poschlé probudilo v občanech města větší inklinaci k rasismu. Zároveň to také podpořila opětovná kandidatura Jiřího Čunka na starostu města.

Zajímalo mě, jak na tuto teorii nahlíží moji informátoři a proto jsem jim položila následující otázku: *Máte pocit, že v neromských vsetínských obyvatelích vzbudilo stěhování Romů z „pavlačáku“ větší blízkost k rasismu?*

Má respondentka paní S mě celkem utvrdila v hypotéze o nárůstu rasismu. Paní S: *„Na základě svého pocitu si myslím, že bezprostředně po tom stěhování tady narostla míra otevřeného rasismu a xenofobie. Myslím si, že po tom vystěhování došlo u lidí k otevření té nenávisti. Zároveň jsou lidé po tom stěhování citlivější a slýchávám - No joo, to je zase něco pro Romy! - Už jste jim daly bydlení a teď jim dáváte hřiště, ale už neví to, že se udělaly hřiště na dalších čtyřech sídlištích.“* Paní S sdílí svůj osobní názor s mým.

Porovnejme výpověď paní S s výpovědí pana JUDr. Stanislava Pavelce. *„Podle mého vlastního názoru není situace na Vsetíně nějak vyhrocená. Je jasné, že dění okolo Romů situaci rasismu z nevědomosti vyzvedne na denní světlo, ale nepokládal bych to za stěžejní problém ve Vsetíně. Daleko větším problémem je pozitivní diskriminace vůči Romům.“* Z výpovědi pana Pavelce je zřejmé, že politické kruhy ve Vsetíně se zajímají spíše o tu politickou stránku města než sociální vztahy ve městě. Problému pozitivní diskriminace se věnuji v kapitole 3.4, mohu ale říci, že pozitivní diskriminace Romů je spíše mýtem, kterého se většina lidí obává, než aby byl skutečnou hrozbou. Mnohdy pocit pozitivní diskriminace pramení pouze ze špatné informovanosti.

Proto mě zajímá, jaká bude podobnost výpovědi paní S a paní C, z důvodů působení v sociální sféře. *„Podle mého názoru tomu tak vůbec není, největší blízkost k rasismu způsobují ochránci lidských práv svým mnohdy nekritickým postojem k problémům a dále pak média.“*

Pan Ivo Novák se k položené otázce vyjádřil následovně: *„Nemyslím si, že vztah neromských obyvatel k rasismu se po stěhování Romů nějak razantně změnil. Alespoň já sám to tak nevnímám. Jako všude tak samozřejmě i na Vsetíně se vyskytují skupinky, které mají radikální názory, ale nemám pocit, že by se to nějak vyostřilo následkem stěhování Romů na Poschlou.“* Z odpovědí mých respondentů je vidět, že se názory různých lidí z různých profesních oblastí různí. Paní S nahlíží na otázku rasismu z úhlu pohledu neziskového sektoru. Pan Pavelce zase ze strany politika a paní C z pohledu sociální pracovnice města. Každý otázku pojal trochu v jiném kontextu - v tom, který byl každému bližší. Závěrečným zjištěním týkající se zvýšení míry rasismu je, že se na Vsetíně nevyskytují žádné rasistické útoky proti Romům, spíše mají „bílé“ občané města Vsetína

pocit, že jsou diskriminováni těmi „černými“, protože se vyskytuje spousta fám o tom, co se všechno pro Romy nedělo, ale zároveň se neinformují o tom, že hříšně se nestaví jenom na Poschlé, ale i na dalších sídlištích. Už z několika zdrojů desítek zdrojů za poslední roky jsem slyšela věty typu: To není fér, Romové dostali „pernamentky“ do fitcentra, Romové dostali „pernamentky“ do lázní, Romové dostali skútry, Romové mají na Poschlé trampolíny jak to, že je nemáme i my. Věci se ovšem mají tak, že kdo je členem klubu pevného zdraví u všeobecné zdravotní pojišťovny má nárok na příspěvek na „pernamentky“ do lázní, do fitcentra, na různé cvičení a podobně. A podobně je to i se skútry a trampolínami, to že je mají na Poschlé neznamena, že je dostali (z rozhovoru s informantem JUDr. Stanislavem Pavelcem, členem zastupitelstva města Vsetína, TOP 09, 2015).

Má zkušenost s větší inklinací k rasismu mladých lidí se skýtá v tom, že před volbami na sociální síti Facebook se spousta lidí netajila svým politickým názorem a xenofobií. Takže jsem několikrát denně narazila na sdílené statusy typu: „Volte všichni Čunka, ten nás cigánů zbaví nadobro.“

Důležité je vymezit co to vlastně rasa a rasismus je a jak se liší od etnicity. Dříve se lidstvo dělilo do hlavních čtyř „ras“ - v současnosti pojem rasa není používán jako vědecký. Jsou ale země jako např. USA, kde se i v současné době pojem ras používá ke kategorizaci osob. Avšak v moderní genetice se s tímto pojmem setkáme pouze výjimečně. Je to jednak proto, že mezi lidskými populacemi dochází odjakživa ke křížení a hranice mezi nimi jsou propustné a prolínají se. Dále pak „genetická variabilita uvnitř rasové skupiny je v mnoha ohledech vyšší než systematická variabilita mezi skupinami navzájem“ (Eriksen 2012:22-23). A v neposlední řadě podle Eriksena dnes žádný seriózní vědec nevěří, že dědičné charakteristiky vysvětlují kulturní rozdíly. V sociálních vědách se v současnosti hovoří také o tom, že lidé z různých geografických oblastí mají stejné vrozené schopnosti a že tato rozličnost neexistuje na úrovni skupiny, nýbrž jednotlivce (Eriksen 2012:22-23).

„Rasismus nesporně staví na předpokladu, že lidská osobnost je nějakým způsobem spojena s těmi dědičnými charakteristikami, které se mezi „rasami“ systematicky liší“ (Eriksen 2012:23). Zároveň hranice mezi rasou a etnicitou jsou značně nejasné. „Etnická skupina sdílí společný mýtus o původu, který usouvztažňuje etnicitu s původem, což z etnicity činí koncept příbuzný konceptu rasy“ (Eriksen 2012:24-25). Z toho vyplývá, že

etnicita s rasou spolu velmi úzce souvisí a hranice mezi těmito koncepty se velmi prolínají a jsou propustné.

Když to zhodnotím z mých vlastních zkušeností, musím potvrdit, že i lidé, kteří s Romy pracují, nebo jsou s nimi ve velmi úzkém kontaktu tak o tom, jak oni sami se projevují - jako, že „dělají nepořádek, jsou hluční, rozjívení, drzí a vulgární“ hovoří ve stylu, že oni za to nemohou, že jsou takoví, že to mají v krvi. Já jsem naopak toho názoru, že je to ve výchově a o tom k čemu jsou děti od mala vedeny. Pan Novák hovořil při našem rozhovoru o tom, že Romové mají zažitý vzorec chování, které při výchově aplikují a že v jejich kultuře je stěžejní koncept „volání krve“ na základě kterého drží při sobě a semknout se vůči majoritě. Názory se různí, ale jisté je, že rasa neurčuje chování nebo jednání jedince.

Spousta lidí i z mých přátel má natolik odvážné názory na Romy, že mě to přivádí k zamyšlení - kde a jak se tyto názory v lidech utváří. Zřejmě právě ti bílí zapomněli na svou historii.

3.2 Stereotypy a stigmatizace

Jedním z největších problémů v současné době je problematika stigmatizace a používání stereotypů. Není tomu tak pouze ve Vsetíně ale v celé České republice. S fenoménem užívání stigmat a stereotypů se setkáváme nejen u politiků ale i u „běžných“ občanů od školáků po seniory.

STEREOTYPY

Thomas Hylland Eriksen definuje stereotypy jako: „zjednodušené popisy kulturních rysů jiných skupin, o jejich existenci je klasifikující skupina přesvědčena“. Takovým typickým stereotypem je například to, že „Němci jsou hluční“, „Britové jsou uzavření“, „ženy jsou parádnice“ a „muži jsou nepořádní“. Stereotypy vznikají o národnostech, náboženstvích, sexuálních orientacích, ale také o etnicitě (Eriksen 2008:319).

Právě etnické stereotypy bývají těmi neproblémovějšími. Eriksen uvádí jako příklad těchto stereotypů následující: „hinduisté jsou sobečtí“ nebo „nikdy nevěř Arabovi“. Problém tkví zejména v tom, že „podobné představy o druhých mohou posílit skupinovou soudržnost i hranice vnímání sebe samého“ (Eriksen 2008:319). To znamená, že když dotyční budou ze všech stran slyšet, jací vlastně jsou - obecně, tak se podle toho můžou

začít chovat. I o Romech je spousta etnických stereotypů, které je mohou natolik ovlivnit, až se tak sami začnou chovat. Během mého výzkumu jsem zaznamenala několik takových stereotypů, jako například: „Romové vybydlují baráky“, „Romové cizopasí na sociálních dávkách“, „Romové kradou a ničí“, „Romové jsou hluční“ nebo „Romové nechtějí dávat děti do škol“. Lidé vytváří stereotypy i o své etnické skupině a vztahují to k etnické skupině jiné a na základě toho se snaží vyzdvihnout svou vlastní etnickou skupinu nad druhou, což vede až k rasismu (kdy se jedna etnická skupina nadřazuje nad jinou) - například „bílí jsou poctiví na rozdíl od Romů, kteří jen kradou“(Eriksen 2008:319).

„Stereotypy mohou také fungovat jako sebenaplňující se proroctví.“ Majoritní skupina (v našem případě neromští obyvatelé Vsetína) tvrdí o minoritní romské skupině, že „cizopasí na sociálních dávkách“. Utlačovaná romská skupina si to tak zažije, až si řekne: „Proč bych se měl snažit hledat práci, všichni Romové jsou na dávkách tak můžu být i já“ (Eriksen 2008:319). Situace etnických stereotypů vůči Romům je v České republice alarmující. Mám pocit, že česká společnost je jimi přímo nasákla. Jak se pak mají Romové snažit získat práci, když stejně ze všech stran slyší, jací jsou „nemožní“. To by přece odradilo každého. Těchto stereotypů je populisticky využíváno pro vlastní prospěch v populistickém boji.

STIGMATIZACE

Pojem stigma pochází z řečtiny a měl označovat tělesné znaky, které mají dávat najevo o morálním statusu označovaného jedince něco neobvyklého a špatného. V současné době se tento pojem stále používá, ale nevztahuje se k samotnému tělesnu jako spíše k hanbě, kterou způsobuje. „Společnost ustavuje prostředky kategorizace osob a jejich komplementární atributy, jež jsou v souvislosti s příslušníky těchto kategorií vnímány jako běžné a přirozené.“ Mnohdy nám postačí první dojem, abychom odhadli člověka a zařadili jej do patřičné kategorie na základě jeho „sociální identity“ nebo spíše „sociálního statusu“ - důležité v zařazení do kategorie jsou osobní vlastnosti stejně jako strukturální vlastnosti - jako je povolání. Automaticky si zaškatulkujeme lidi do kategorií často, aniž bychom si to reálně uvědomovali. Dochází poté k tomu, že na základě kategorií, do kterých jsme lidi rozřadili, máme od nich také jisté očekávání. Proto také musíme oddělovat virtuální sociální identitu (identitu, která vznikla na základě našeho dojmu) a skutečnou sociální identitu. Problém je, že stigma jsou nositeli často negativních vlastností a tím mohou být pro své nositele často handicapem (Goffman 2003:9 13).

„Krásným“ příkladem tohoto konceptu je stěhování několika romských rodin z pavlačového domu č. p. 1336 na Jesenicko a Prostějovsko. Nejen, že tyto rodiny byly nuceně vystěhovány ze Zlínského kraje, zároveň byly označeny za neplatiče a nepřizpůsobivé, problémové rodiny. Tyto rodiny získaly svou virtuální sociální identitu takovou, že opravdu byla jejich handicapem. V současnosti je většina těchto rodin zpátky, protože měly trvalé bydliště v době vystěhování stále ve Vsetíně a zažádaly si po vystěhování o byt.

Dalším příkladem je samotné stigma - obyvatel Poschlé. Možná si pokládáte otázku - proč. Během svého výzkumu jsem několikrát narazila na situaci kdy Rom z Poschlé nemá šanci získat práci, nikdo ho nechce zaměstnat, ale naopak Roma z města už ano. Dokonce jsem se dozvěděla o příběhu rodiny, která se musela z Poschlé odstěhovat a risknout finanční nejistotu, aby otec mohl sehnat vůbec nějakou práci. Našli si byt v centru, spolu se sociální pracovníci vypočítaly, zda jsou schopni platit nájem - jejich příjmem byla mateřská, sociální dávky a občas přivýdělek otce prací na černo. Když podepsali papíry jejich „dávkařka“ jim snížila dávky cca o 70%. Jako důvod udala zneužívání sociálních dávek a to, že „vybydleli“ jeden byt a teď chtějí „vybydlet“ i druhý. Sociální pracovníce musela doložit veškerou snahu rodiny a možnost práce a slušného bydlení a na základě těchto informací jim „dávkařka“ vyčíslila dávky na původní částku. Ani ne o měsíc později otec sehnal práci.

Takový příklad vypovídá sám o sobě o těžkém břemenu, které Romové z Poschlé nesou. Romové mají problém vymanit se z této velmi negativní „nálepky“. Problém je v tom, že sami nemohou udělat nic proto, aby se tento způsob poškozování jejich osob změnil k lepšímu. Dokud budou bydlet na Poschlé minimum vsetínských firem je zaměstná, protože je mají ve svém podvědomí zařazené jako „ty nejhorší co ve Vsetíně vůbec žijou“.

Při svém výzkumu jsem zažila, jak sociální vyloučení osob na Poschlé posiluje ilegální praktiky. Nenavštěvovala jsem na Poschlé pouze program Školička - což je program pro předškolní děti, ale i klub Rubikon - což je klub pro děti školou povinné, ale navštěvují ho i mladí co už školu vyšli. Klub probíhá od úterý do pátku a je rozdělen na tři segmenty: od 14:00 do 15:30, od 16:00 do 17:30 a od 18:00 do 19:30. V úterý a ve čtvrtek jsou první dva segmenty pro mladší děti cca do 14 let, od 18:00 je klub pro starší. Středa je celá pro starší a pátek je jen do šesti a pro mladší. Klub jsem navštěvovala v různé dny

podle toho, jak mi to časově vyhovovalo, ale v průměru tak 3x týdně. Snažila jsem se svou praxi rovnoměrně rozprostřít mezi všechny věkové kategorie, abych měla šanci lépe je poznat.

Tato práce je opravdu pro silné povahy a nemůže ji dělat každý. Měla jsem upřímně strach, jestli jsem dost odolná a vytrvalá na to, abych to zvládla. Víím, že to popisují poněkud dramaticky, ale jsou to pocity, kterými jsem si opravdu prošla.

Když jsem přišla poprvé do klubu, kde byli malí, všichni kluci mě přijali s radostí, vyptávali se mě na různé věci, chtěli se mnou něco vytvářet ve výtvarné dílničce a každý si chtěl „urvat“ kousek mé pozornosti. Holky byly tišší a tvořivé, ale spíš je zajímalo, jen jak se jmenuji a co tam dělám. Na klucích bylo vidět, že se jim líbím a každý chtěl sedět co nejbližší mě. Byla jsem tam ještě se třemi kolegyněmi a každé dítě stále vyžadovalo něčí pozornost a pochvalu. U těchto dětí je až do očí bijící, jak se jim doma málo věnují a nikdo je nepochválí. Jak pak mají být „namotivované“ na dobré výsledky třeba ve škole. Těmto dětem moc chybí uznání a potřebují, aby se jim někdo věnoval i s přípravou do školy, některé děti v první třídě neznaly základní věci jako například kolik je 1 + 1.

První část proběhla skvěle a s dětmi jsem se skamarádila. V druhé části přišly děti o něco málo starší. Reakce holek a kluků byly obdobné jako v předešlé části až na to, že kluci se o mě zajímali mnohem více a holky zase mnohem méně. Zůstala jsem s pár chlapci v oddělené místnosti, kde na žíněnkách zkoušeli salta a já na ně dohlížela. Měla jsem obrovský strach, aby se jim něco nestalo. Byl to velký pocit zodpovědnosti. Samozřejmě, že na mě mluvili romsky a snažili se mě napálit, bohužel pro ně jsem jim rozuměla a sjednala si u nich docela velký respekt, takže když se něco dělo, přišli za mnou a věřili mi. Ale už u této skupinky jsem si měla všimnout, že dochází k velkým genderovým problémům. V tu chvíli mi to vůbec nedocházelo.

Na třetí segment jsem nezůstala a druhý den jsem byla i ráda. Když jsem následující den přišla na praxi, bylo mi řečeno, že velcí poničili klub. Nožem rozřezali boxovací pytel, rozkopli dveře, rozbili světlo, ukradli boxovací rukavice a ještě pár drobností. Podle pracovníků jejich jedinou snahou bylo uchránit samy sebe. Ten den měli klub jenom velcí, brali jsme si je maximálně po pěti do klubu a řešili, co se stalo. Podle kolegyň byly hrozně divocí, jejich aktivitu přirovnávaly k „dopingu“ velkým množstvím energetického nápoje. Kluci na mě reagovali až nepříjemně a to z hlediska nepříjemných sexuálních narážek až hodně moc vulgárních. Šťěstím bylo, že jich vždy přišlo do klubu tak

málo. Starší holky reagovaly vcelku v pohodě, ale žádné velké kamarádění, ale ani negativní reakce, zkrátka zlatý střed.

Můj první konflikt přišel v průběhu dalšího týdne ve chvíli, kdy jsme byly v klubu dvě. Třetí kolegyně vzala několik dětí ven, ale stejně jich tam zbylo zhruba 15. Do klubu ani z klubu se nikdo samovolně nedostane, vždy musela jít jedna z nás otevřít dveře. Není to tak kvůli kontrole dětí, jako kvůli bezpečnosti klubu. Když šla kolegyně otevřít dveře, pomáhala jsem jednomu chlapci, lehce mentálně postiženému stáhnout písničky a najít je v počítači. Mezitím se ve vedlejší místnosti strhla bitka. Chlapci i dívky se dohromady „mlátili“ pytli na sezení plněnými kuličkami. Upozornila jsem je, aby toho nechali a trochu se ztišili a pokračovala jsem v pomoci chlapci. Jedna dívenka byla mnou dost podrážděná a spolu s dalšími holkami do mě žduchali pytli. Samozřejmě jsem si to nenechala líbit a zvýšila hlas, pytle jsem jim vzala a schytala jsem ránu pěstí do ruky. Nenechala jsem se rozhodit a šla opět pokračovat v pomoci chlapci. V tu chvíli mi začaly nad hlavou lítat otevřené fixy na tabuli. Když jsem je chtěla „zkrotit“ přišly naštěstí kolegyně. Když jsem kolegyním povyprávěla, co se událo. Začaly si holky na mě okamžitě stěžovat a označovat mě za „špekulantku“. Podotýkám, že kluci byli po tichu a drželi se zpátky. Kolegyně situaci řešila tak, že si dívky vzala na chodbu a mluvila o tom s nima. Z jejich rozhovoru vyšlo najevo, že jim vadilo, že jsem na ně zvýšila hlas, kolegyně jim vysvětlila, že to bylo v pořádku a že se měli chovat slušně. Dívky na závěr jejich části klubu pomáhaly s úklidem a i během něho měli na mě uštěpačné poznámky.

Dívka, která problém vyprovokovala, se nachází v těžké životní situaci. Její rodina se dodatečně přistěhovala na Poschlou a celou komunitou z Poschlé je vnímána dost negativně. Označují je za „křováky“. A jí konkrétně říkají květák - nebo romsky - kartofalos o šero (doslova květáková hlava). Dívka má husté hodně vlnité vlasy ostříhané cca na 15 cm a nosí kapuci, slyšela jsem, že je tři roky zavšivená a proto jí taky tak říkají. Její otec má tři ženy a s každou jiné děti je jim v rozmezí od 14 do 40 let. Její sestra - nejstarší- pravidelně navštěvuje soud, kde se soudí o to, aby jí děti nechaly v péči, ona je ovšem silnou narkomankou a proto to vypadá, že i tato dívka půjde do dětského domova. Usuzovali jsme proto, že její agrese pramení z těchto problémů a z nejistoty, která doma je.

S přírůstkem další drobných konfliktů nejen se zmiňovanou dívkou, ale i s dalšími jsme vyhodnotili situaci tak, že ve mně cítily holky konkurenci, protože kluci dávali až

příliš najevo jak se jim líbím, proto bylo velmi náročné s nimi vyjít. Musím se přiznat, že takové konflikty jsem neočekávala a vůbec jsem na to nebyla připravená.

Další ne přímo konflikt s mou osobou, ale celkově problém nastal se staršími. To, že měli narážky nepatřičného charakteru jsem si zvykla, ale stále mě děsilo, jak vyseli na mřížích v oknech klubu, lomcovali s nimi a snažili se na mě dostat. A to v tuto chvíli nejsem vztahovačná, ale opravdu to tak bylo. V klubu jsem si většinou sedla ke stolu s holkami a s těmi klidnějšími kluky a něco jsme tvořili a těm „divočejším“ jsem se snažila vyhýbat. Bohužel tak jak já jsem jejich společnost přímo nevyhledávala, oni mou ano. A když jsem se někde přesouvala, tak jedinou mou starostí bylo uchránit své tělo od nebezpečných dotyků. To byl opravdu nepříjemný pocit. Předpokládala jsem, že se těch starších zeptám na to, jestli si pamatují život v centru města a jak to vnímají v porovnání s Poschlou, ale bohužel se od nich nedalo nic zjistit. Jakákoliv má otázka byla převedena na otázku se sexuální tematikou a měla jsem co dělat, abych si udržela nějaký respekt a odstup. Dívky se na druhou stranu se mnou moc nebavily a komunikovaly mezi sebou spíše romsky. Zeptala jsem se jich, jestli chodívají do města, nebo jsou raději na Poschlé. A jedinou odpovědí bylo, že někdy do města zajdou, ale že je to daleko, tak podle toho jak se jim chce a to je všechno co jsem z nich „dokázala dostat“.

Když jsme před osmou hodinou opouštěli klub, starší kluci z klubu se potloukali po venku. Sedly jsme s kolegyněmi do auta a nastartovali, v tu chvíli nám seděli tři z nich na střeše auta a ostatní se snažili dostat do dveří. Upřímně jsem měla obrovský strach. Kolegyně nerozuměly tomu, co se s nimi děje. Nikdy s nimi takovému problému údajně neměly. Kdybyste je viděli, mysleli byste si, že jsou hyperaktivní. Pomalinku jsme se snažili odjet z Poschlé, ale neustále nám naskakovali na auto a viseli z držáku ze střechy a ti co neskákali na auto, nám skákaly do cesty. Byl to opravdu nepříjemný pocit. Jediné na co jsem myslela, bylo - volat policii.

Když jsme následně konzultovali tyto problémy s těmi staršími, došlo nám, že to není jen tak. Jednak se obešli rodiče problémových jedinců a jednak to vypadalo, že se jim zavře klub. Děcka neměly strach z rodičů, oni vědí, že jim přinejhorším dají pořádnou ránu, ale to je tak všechno. Jsou na bití zvyklí od mala a není to pro ně nic, co by je nějak rozhodilo.

Zrekapitulovaly jsme si jejich chování a došlo nám, že pravděpodobně chlapci berou nějaké drogy. Podle toho jak se projevovali, tak se nám to jevilo jako něco

„tvrďšího“ - pervitin, extáze, nebo psychotropní léky. Ono to nepatří úplně k otázce bezpečnosti jako takové, ale k bezpečnosti těch dětí. Jsou to převážně patnácti, sedmnácti letí chlupci, kteří vypadají na pětadvacet. Když se mě ptali, kolik mi je, schválně jsem si přidala pár roků navíc, abych působila starší, než jsem, protože jejich roky jsem nedokázala odhadnout. Tyto děti mají už své rodiny a vychovávají potomky. Jak je mají řádně vychovat, když „jedou“ na nějakém fetu. Nejhorší na tom je, že k nim - špatně finančně založeným mladým klukům - se nedostane žádné kvalitní zboží a má to pak o to horší dopad na jejich zdravotní i psychický stav. Podle toho co se nám podařilo zjistit, vznikla na Poschlé varna. A policie pokud bude „čmukat“ okolo stejně nikoho nechytí při činu. To je opravdu velký problém vyloučené lokality a nedovedu si představit, jakým způsobem se vyřeší.

Naši teorii potvrdili starší kluci poslední den mé praxe. Když jsme je nemohly dostat z klubu a různě se schovávali, jednomu vypadl obvaz z kapsy (což by zase tak nic neznamenal), ale druhému vypadla gumová škrťící páska, kterou používají lékaři před tím, než vám dají injekci. A jiné využití téhle „věcičky neznám“. Nebo mě alespoň nenapadá nic, k čemu jinému by to tito mladí „hyperaktivní“ kluci s výrazem jako by byli „duší mimo tělo“ používali. Vyloučení lokality Poschla a jejich obyvatel, posiluje nejen ilegální praktiky ale i deviantní chování.

S tím ale zřejmě vsetínská radnice počítala, když místo jiného řešení stěhování vsetínských Romů i přes všechna varování a zprávy odborníků nechala vybudovat romské ghetto. Možná, že také bude mít plán, jak to řešit, když na to byli připraveni.

3.3 Pozitivní vs. negativní dopady

Již jsem se zmínila, že městští úředníci a obyvatelé vyloučené lokality Poschla vnímají situaci s nuceným stěhováním zcela odlišně. Zeptala jsem se proto svých informátorů, jaký mají názor na stěhování vsetínských Romů z pavlačového domu č. p. 1336 na vyloučenou lokalitu Poschla a zda to bylo podle nich jediné možné řešení.

Paní C mi svěřila následující odpověď: *„V danou chvíli bylo dalším možným řešením téměř všechny rodiny vyklidit bez bytové náhrady. Nebylo pravdou to, co se ozývalo, že jim ze sociálních dávek nebylo sráženo nájemné. Ano, nebylo, pokud dávky nepobírali. Od roku 1992 jim z dávek bylo hrazeno nejen nájemné, ale i stravné ve školách a další povinné platby. Samozřejmě jen těm, kteří nebyli schopni sami své závazky plnit.“*

Nejenom z této odpovědi paní C je zřejmé, že se při rozhovoru se mnou necítila moc dobře a byly z ní cítit obavy a nedůvěra, abych rozhovor nepoužila nějakým způsobem proti ní. Osobně si nedovedu představit, že by tři sta Romů zůstaly na ulici bez bytové náhrady. Řešení tak náročné situace vyžadovalo podle mého názoru mnohem více času, který do voleb nebyl.

Odpověď pana Nováka bylo: „*Budu Vám odpovídat podle toho, jak to já sám vnímám, protože tomu sám moc dobře nerozumím. Podle toho jak to na Poschlé vypadá, to nebylo určitě nejšťastnější řešení, ale zdali byli i jiné možnosti o tom já informace nemám. Pavlačák byl vybydlený a v okolí byl problém s loupežemi, přepadeními a hlukem. Takže z tohoto pohledu to bylo potřeba řešit. Naopak to, aby vzniklo za městem Romské ghetto, taky není nejšťastnější počin.*“ Nemyslím si ale, že by to bylo tím, že by se sám obával toho, co řekne, jako spíš z toho, že sám měl pocit, že mi nemá moc co říct k tomuto tématu. Ale i tak je zajímavá odpověď člověka, který není zainteresován ani v politické ani v sociální sféře města Vsetína.

Pan Pavelec se mé otázce věnoval daleko pečlivěji:

„Stěhování Romů z pavlačového domu byl podle mě určitě dobrý tah, protože nám zmizela ta hrůza z města - a teď myslím hlavně teda ten barák. Ale jestli to bylo dobře z toho sociálního hlediska, to já až tak dobře nedovedu posoudit. Jsou takové dva názory - první říká, že romská komunita by se měla včlenit mezi nás a ten druhý říká, že by ta romská komunita měla řešit si své problémy tam někde mezi sebou. Abych pravdu řekl, tak dodnes nevím která ta varianta je dobrá. V Americe fungují indické a čínské čtvrti a nikdo s tím nemá žádný problém. Jednoznačně to bylo dobré ale z toho důvodu, že nám zmizel ošklivý barák z centra města. Tehdy když to probíhalo, já jsem tedy u toho nebyl, ale vnímal jsem to jako občan a bral jsem to jako fakt, takže jsem nad tím nepřemýšlel, jestli se to dalo udělat nějak jinak, protože jsem neměl ani to povědomí a z hlediska toho, že jsem teď byl čtyři roky na radnici, tak jsem přesvědčen o tom, že se to jinak dalo dělat. Určitě se to dalo dělat lépe. Vnímám to dneska jako volební tah, to znamená všechno, aby se to stihlo do voleb a bylo to uděláno dost nešťastně (Informant JUDr. Stanislav Pavelec, člen zastupitelstva města Vsetína, TOP 09, 2015).

Je zřejmé, že pan Pavelec posuzuje jádro věci zejména svými politickými očima. Sám ovšem přiznává, že i když by se na to z toho sociálního hlediska chtěl podívat tak neví jak, neví k čemu se přiklonit. Musím u jeho výpovědi ocenit, že dění, kterému ne tak zcela rozumí, hodnotí ze svého postavení občana města Vsetína, ale naopak na to dokáže

nahlédnout skrze své politické zkušenosti zpětně. Pan Pavelec mi nepřímou potvrzuje teorii, že hlavním činitelem stěhování vsetínským Romů z pavlačového domu č. p. 1336 je čas zbývající do voleb.

Reakce na otázku paní S mě vcelku překvapila:

„Řeknu to tak. Nejsem původem Vsetíňák, pocházím ze Severní Moravy a na Vsetín jsem došla koncem roku 2005, takže jsem nebyla svědkem té dlouhé historie. Dostala jsem se tady v době, kdy, když jsem byla v práci, tak se mluvilo o tom - joo bude se stěhovat na Poschlu - a vůbec jsem netušila, o co jde. Záhy jsem pochopila, o co jde (smích). Samozřejmě taky jsem neviděla do toho, jak se to připravovalo, jak to celé vzniklo. Ale myslím si, že to nebylo jedinou variantou - podle studie, kterou jsem četla a zároveň jsem byla jejím respondentem a bavila jsem se s nimi - tak určitě tam byly nějaké varianty ve hře, určitě byly možnosti, Myslím si, že se dalo uvažovat o větší míře integrace“ (informantka paní S, pracovnice NNO ve Vsetíně 2015).

„V době kdy se to už dílčím způsobem projednávalo. Byla jsem členkou pracovní skupiny - tenkrát se to jmenovalo pracovní skupina pro Romské záležitosti - nebo tak nějak. A už tenkrát jsme sepisovaly nějaké materiály, kde jsme psali o tom, že si myslíme, že z toho vznikne ghetto a co to znamená, a co to bude přinášet a co to bude přinášet pro lidi, co to bude přinášet pro lidi na okraji města, nebo v té nejbližší vzdálenosti a co to přinese městu. Takže jsme to nevnímali jako dobré řešení. Nicméně si myslím, že by bylo lepší přistupovat k tomu citlivěji a opravdu to připravit takže si myslím, že tam byly rodiny, které měly potenciál to opravdu zvládnout a plně se integrovat nebo s jistou mírou podpory a to se nezvážilo, ale možná se to zvažovalo, ale všechno to bylo hodně rychlé. Ono to bylo hodně dlouho připravované byl to administrativní běh, který se těžko zastavuje nebo mění“ (informantka paní S, pracovnice NNO ve Vsetíně 2015).

„Ve finále to bylo ráz naráz, strašlivě rychlé a při tom v obrovské míře nejistoty, vlastně až ve finále jsme refleктоvali, že to co se stalo, o tom se nikdy takhle nemluvalo. Vlastně ani nebyla dodržena možná trošku utopistická vize, ale zase nebylo to promyšlené, mělo jít o nějaký nástřel přechodného bydlení - teď to řeknu hnusně - ale že tam půjdou ty nejhorší lidi a tak jak se budou zlepšovat tak půjdou na Jiráskovu, což je blíž k městu jsou tam lepší byty a potom by se mohli vracet do města. Ty rodiny by měli mít možnost vrátit se zpátky“ (informantka paní S, pracovnice NNO ve Vsetíně 2015).

„Dělal se nějaký průzkum - vybraly se rodiny, kdy ty vysokopočetné rodiny - deseti, patnácti členné rodiny nemohly jít na Poschlu a ty nejproblémovější rodiny byly vystěhovány mimo Zlínský kraj. A tohle mi na celé věci přišlo jako největší zvěrstvo. Byť

nevím, do jaké míry to právě doběhlo - odsoudil to ombudsman - po právní stránce to bylo svým způsobem v pořádku, ale po lidské a etické stránce to stejně zverstvo a nemám jiný argument, než že se to prostě nedělá. Když už tam ti lidé šli, měli se nakontaktovat, prostě podpůrné organizace, má se vytvořit systém, kterým jim pomůže všechno zvládnout. To musel být hrozný šok jít z takového města do horní a dolní, kdy vlak a autobus jede jedenkrát za den a to ještě v dubnu a úterý, kde se musejí starat o celý barák, který jim padá na hlavu, to byly ruiny, není tam práce, lidé tam jsou obecně sociálně problémoví, takže co z toho mohlo vzniknout. Prostě zoufalství“ (informantka paní S, pracovnice NNO ve Vsetíně 2015).

Odpověď paní S nebyla nějak promyšlená, byla právě taková, jak to paní S měla na jazyku a to se mi imponovalo ze všeho nejvíc. Napřímo sdělila, co si o celé věci myslí na základě svých zkušeností. Možná i proto s ní byl rozhovor nejpříjemnější.

Z odpovědí mých respondentů vyplývá, že celé stěhování Romů z „domu hrůzy“ mělo být daleko promyšlenější a propracovanější, zejména tedy v tom, aby se vůbec pokusilo zamezit vzniku vyloučené lokality. Celkový sled stěhování proběhl narychlo za účelem zviditelnění osoby Jiřího Čunka, aby zazářil v nadcházejících komunálních volbách. Tato populistická snaha pana Čunka se vydařila. Je ovšem zarážející, jak může tak stěžejní dění proběhnout za spolupráce několika lidí, kteří přihlíželi tvorbě nové vyloučené lokality. I posléze, kdy tato lokalita vznikla, pracovní skupina pro Romské záležitosti upozorňovala město na to, že vznikne Romské ghetto a jaké problémy to přinese.

Takže sama radnice si může „připsat bod“, uměle vytvořila romské ghetto a vlastně s tím i sama souhlasila. S tím souvisí název celé práce. Tato skutečnost mi právě přijde velmi zarážející. Populista Jiří Čunek se zaměřil na problém, které obyvatele města Vsetína nejvíce trápí a tím byl „dům hrůzy“ v sousedství vsetínské polikliniky. Sami zaměstnanci sepsali petici proti pavlačovému domu č. p. 1336 a jeho obyvatelích.

R/42/48 Petice zaměstnanců Nemocnice Vsetín, příspěvkové organizace

Rada města Vsetína

a) bere na vědomí

petici zaměstnanců nemocnice Vsetín, příspěvkové organizace, na chování občanů zdržujících se v prostorách pavlačového domu č. p. 1336

b) ukládá

útvary interního auditu připravit zaměstnancům Nemocnice Vsetín, příspěvkové organizace, odpověď, zajistit ostrahu zmíněného prostoru a do příštího zasedání Rady města Vsetína předložit návrh řešení ostrahu zmíněného objektu.

(Usnesení ze zasedání Rady města Vsetína zde dne 18. 5. 2004)

Je tedy zřejmé, že již v tu dobu Jiří Čunek věděl, co mu zajistí úspěch ve volbách, jen to musel udělat těsně před nimi, aby se jednalo o čerstvou událost. Sama jsem lokalitu Poschla během svého výzkumu navštívila a situace v jaké je romské ghetto dnes je až děsivá. Děsivé jsou, jednak podmínky v jakých zde lidé žijí, když přehlédnu plechové „kontejnery“ ten odporný pach z čističky odpadních vod a z bývalé skládky byl mnohdy opravdu neuvěřitelný. Nedovedu si představit, že otevřu při vaření okno a do bytu mi vleze takový zápach. Děsivá situace je také ve vztahu k místní mládeži, spíše tedy k chlapcům, protože ghetto je podporuje v užívání návykových látek od alkoholu a cigaret až pravděpodobně po tvrdé drogy. Na Poschlé není nic nezvyklého vidět dvanáctiletého kluka s cigaretou.

Zeptala jsem se na stěhování mého respondenta z řad Romů, kteří sami stěhování na Poschlu zažili - Antyho. Anty mi odpověděl celkem podrážděně, že určitě se muselo najít jiné řešení, než aby museli žít v „plechovkách“. Říkal, že sám tomu nerozumí, že někoho něco takového napadlo, že bydlí v domech, které mají normálně zedníci na nářadí, akorát je dali na sebe. Z Antyho odpovědi byla vidět dost velká popuzenost a vzrůstající naštvání spolu s pokračováním tématu a tak jsem se pomalu i bála odpověď s ním rozebírat dál.

Především mě ale zajímá, jak to vypadá v současné době s vyloučenou lokalitou Poschla. Jestli nám do budoucnosti přinesla jen samé negativa, anebo jestli by se dalo najít i něco pozitivního a to ať už pro romské nebo neromské obyvatele města, nebo celkově pro město Vsetín. Zajímá mě, kam nás čas posunul a jak se věci vyvinuly. Položila jsem tento dotaz všem mým informátorům a takto na něj odpověděli.

Pan Pavelec se otázce možných pozitiv vzniklých stěhováním Romů na Poschlou věnuje následující: „*Tak já nevím k čemu to přispělo, dostali nové byty (smích). No městu to v ničem nepomohlo, protože ten problém asi nebude v tom, jestli Rom bydlí na Poschlé nebo ve městě, ale je to o tom jestli chce pracovat, jestli tu práci může dostat a jestli si potom může plnit své povinnosti vůči všem, vůči okolí.*“

Naopak jako negativum komentuje toto: „*Všude kde je nějaká taková komunita, tak se cítí to obyvatelstvo ohroženo, no je to problém, ale prostě nikdo nenašel žádnou cestu, jak tento problém řešit. A ano lidé jsou nešťastní, protože ty pochody romské do města z města a ten nepořádek okolo, a tak dále. Ale město se snaží hodně, jako opravdu to omezit, i když je to finančně nákladné a má ty různé terénní pracovnice a různé ty naděje a archy, opravdu ta sociální politika města je na velmi velmi vysoké úrovni. Myslím, že tomu pomohli i asistenti prevence kriminality.*“ Z výpovědi pana Pavelce mám pocit, jakoby se snažil vytvářet alibi a obhajovat snahy radnice.

Paní C odpovídá stroze jak na pozitivní tak i na negativní dopady. „*Pro Romy je pozitivem určitě zlepšení kvality bydlení. V dané chvíli, pro polikliniku zase zlepšení podmínek pro práci. Samotným negativem je, že Poschla je sociálně vyloučenou lokalitou se všemi důsledky, které pro město z toho plynou.*“

Pan Novák mi na tuto otázku odpovídá cestou z jeho kanceláře. Podle jeho názoru je pozitivní to, že se pavlačový dům zbouřil, ale negativem je znik romského ghetta. Sám poukázal na to, že se v současné době v celé republice snaží o eliminaci ghatt a ve Vsetíně se tomu událo přesně naopak. On sám nevidí vznik nějakých pozitiv pro Romy krom toho, že jsou pospolu na Poschlé a negativa vidí v tom, že to mají daleko do města a do škol.

Paní S mi o pozitivech stěhování Romů na Poschlou povyprávěla takto:

„*V souvislosti se stěhováním na Poschlou se nastavil tvrdší režim plateb za nájem a služby, lepší monitoring, lepší kontrola, a větší sankce v momentě nebo jakoby ty lidi můžou přijít rychleji o bydlení, takže oni jakoby musí platit včas, což je dobře, to je supr. Došlo tam ale ke změně k lepšímu. Můžu podotknout, že k výraznému doplacení případných dluhu a nedoplatek dochází v momentě, kdy se o dluh zajímá soud. Takže zas tak bezproblémové to není. Ale nastavení toho systému je supr. Takže i to že to nefungovalo na pavlačáku nebylo lidmi, ale byla to věc systému. Takhle to mají nastavení všichni, takže proč dělat rozdíly Rom x nerom. Myslím si, že s čím je spokojená značná část lidí co tam bydlí, je to, že jsou dohromady, myslím si, že jsou za to rádi. A je to hodně i o tom, že ta komunita drží*

dohromady. Myslím si, že obyvatelé města mají pocit, že prostě ubylo problémů - já to tak nevnímám, ale myslím si, že lidé ve městě to tak vnímají. Myslím si, že se to pravidelně objevuje jako téma před volbami, takže to je pro někoho taky pozitivum. Nevím, do jaké míry to Romové vnímají jako pozitivum, s odstupem času možná ano, ale myslím si, že to pozitivně ovlivnilo proces integrace do hlavního vzdělávacího proudu. Takže začali chodit víc do klasických základek než do speciálních škol, kde chodili převážně Romové“ (informantka paní S, pracovnice NNO ve Vsetíně, 2015).

Ve výpovědi paní S je zajímavé označení represivního přístupu v oblasti tvrdšího režimu plateb za účelem včasného placení nájmu jako pozitivum. Radnice se donucovacími prostředky snaží ovládat život v lokalitě Poschlá.

Naopak jako negativa považuje paní S následující:

„Myslím si, že opravdu dochází k zavírání komunity dovnitř. Lidé mají strach tam chodit. Oni tam ani nechcú ty cizí prvky. Vnímám třeba to, že se přiosťruje nebo vyostřuje nějaký ten proces, kdy vzniká určitá rivalita mezi Romy z Poschlé a z Jiráskovy nebo z města. Takhle to ze začátku rozhodně nebylo. Další negativum je, že ty byty nejsou stavěny pro takové domácnosti, je to tak pro čtyřčlenné rodiny. Podle tohoto projektu se budovalo seniorské bydlení v zahraničí. Na stěnách se tam sráží voda, vznikají kaluže na zemi, zplesnivěly tam skříně a koberce. Druhá věc přesvědčit je že je potřeba používat ventilaci je problém“ (informantka paní S, pracovnice NNO ve Vsetíně, 2015).

Shrňme tedy pozitiva, která ze získaných rozhovorů vyplynula.:

1. Nové bydlení pro Romy z pavlačového domu č. p. 1336
2. Zlepšení kvality bydlení pro Romy z pavlačového domu č. p. 1336
3. Zmizení nevzhledného domu z centra města
4. Nový tvrdší režim při platbách za nájem
5. Bydlení celé komunity dohromady
6. Úbytek problému v centru města pro občany
7. Oblíbené téma před volbami - pozitivum pro politiky
8. Zlepšení procesu integrace do hlavního vzdělávacího proudu

Shrňme naopak negativa, která v rozhovorech vysvitla.:

1. Lidé jsou nespokojeni s pochody Romů z Poschlé do města
2. Vznik vyloučené lokality
3. Velká vzdálenost do města a s tím i do škol a ostatních institucí
4. Zavírání komunity dovnitř.
5. Rivalita mezi Romy z Poschlé a z města
6. Byty nejsou stavěny pro Romské početné rodiny
7. Vznik problémů nekvalitního bydlení na základě špatně použitých stavebních materiálů.

Když se na výše vypsané pozitiva a negativa podíváme kriticky, tak je zřejmé, že si některé body ukázkově protiřečí. Za pozitivum je považováno nové bydlení pro Romy ze zdemolovaného pavlačového domu, ovšem oni sami s „úžasným“ novým bydlením spokojeni nejsou. Raději by bydleli ve „vybydleném“ zděném pavlačovém domě než v plechových budkách. Jako pozitivum je bráno, že Romové z pověstného pavlačového domu bydlí pospolu v lokalitě Poschla, přechází to však v negativum, kdy se zároveň tato komunita uzavírá a nechce přijímat jednice zvenčí. Ve skutečnosti tomu tak není, že by chtěli bydlet pospolu, raději by bydleli ve městě a ne ve vyloučené periferii. Nepovažovali by za zásadní problém v bydlení absenci přátel. Dochází to až do stavu rivality mezi ostatními Romy ve městě. Na jednu stranu jsou lidé spokojeni, že část Romů je mimo Vsetín, na druhou stranu jim ovšem vadí jejich pochody z Poschlé do centra. Na úřadě jsou lidé přesvědčeni o tom, jaké na Poschlé nedostali luxusní bydlení, ale jak je možné, že své děti musejí vychovávat ve vlhkosti a plísni.

Lidé budou stále nespokojeni a je jedno jestli budou Romové v centru nebo na Poschlé. Někteří si vždy najdou něco, co jim na Romech vadí. Pokládám si, ale otázku jak je možné, že docházím k takovým dichotomiím. Jak si mohou úředníci na úřadě myslet, že Romové na Poschlé dostali krásné nové bydlení a Romové z Poschlé mohou nadávat na nekvalitní bydlení a „smutnit“ za zdemolovaným domem č. p. 1336. Stěhování zkrátka mělo proběhnout pod dohledem odborníků a situace měla být daleko více prozkoumaná.

3.4 Pozitivní diskriminace vsetínským Romů - mýtus nebo fakt?

Když jsem zkoumala usnesení z rad a zastupitelství města Vsetína, seděla jsem v kanceláři tehdejšího místostarosty pana JUDr. Stanislava Pavelce. Když vstoupil do své kanceláře, tak mě tam vůbec nečekal a hned zjišťoval, co studuji, co zkoumám a proč to zkoumám. Byl mnou na tolik překvapen a mým výzkumem ohromen, že se mi hned nabídl s rozhovorem. Zároveň se i trochu rozpovídal a zmínil se mi o tom, že se ve Vsetíně uplatňuje na místních Romech pozitivní diskriminace. Tento jeho poznatek mě přivedl k zamyšlení a tak jsem se rozhodla, že se na něj zeptám i mých respondentů.

Jako první směřoval můj dotaz k panu Pavelci.

„V současné chvíli bych to nenazval pozitivní diskriminací, já nejsem rasista, ale musíme docílit toho, že bude ke všem rovný přístup. A s tou situací se možná někdo hodně určitou dobu nebude umět vypořádat, ale myslím si, že všem to do budoucna hodně pomůže. A taky myslím si, že je to cesta, kdy se my se pak nemusíme bavit, jestli někdo žije v nějaké lokalitě nebo žije mezi námi, ale prostě budeme všichni vědět, že se ke všem všichni chováme stejně, že ten rovný přístup dodržujeme, tak si myslím, že nikdo nebude mít potom problém. Víte, já chodím každou neděli nakupovat do kauflandu a chodím tam téměř všechno se stejnými lidmi, takže v sedm hodin ráno jsou tam lidi, kteří jsou tam taky naučení chodit. A pracuje tam jedna Romka a všichni ji zdraví a uhýbají jí z cesty, jak tam jede s tím zbožím a nemá vůbec žádný problém. Chovají se k ní všichni stejně. Protože vidí, že se chová stejně k nám. Prostě na všech úrovních bychom se k nim měli chovat stejně bez ohledu, jestli potřebují nebo nepotřebují pomoc. A když potřebují pomoc, tak ať ji dostanou úplně stejnou, jako ji dostanou všichni další lidé. Já nemůžu dát dlužníkovi dneska bezúročnou půjčku a to ani romskému ani bílému. Já nemůžu dát bezúročnou půjčku na nákupy ani bílému ani černému“ (informant JUDr. Stanislav Pavelec, člen zastupitelstva města Vsetína, TOP 09, 2015)

Pojem pozitivní diskriminace je nepřesný od anglického originálního názvu *affirmative action*. Užívá se tedy pro pozitivní diskriminaci i pojmů jako je např. afirmativní akce, nebo pozitivní akce. Pozitivní diskriminaci „můžeme považovat za úmyslné zvýhodnění části obyvatelstva (majoritní i minoritní) na úkor zbylé části společnosti“ (Čtvrtníček 2012:14). V našem případě se jedná o hypotézu o pozitivním zvýhodnění minoritní, romské části obyvatel Vsetína. Často dochází k pozitivní diskriminaci za účelem zlepšení ekonomické situace znevýhodněné skupiny a „zajištěním

této skupině přístupu ke vzdělání, pracovním příležitostem a k finančním prostředkům pomocí konkrétního pozitivního opatření“ (Čtvrtníček 2012:14-15)

Zajímala mě odpověď na tuto otázku i od paní S a paní C. Paní C mi svěřila následující odpověď. „*Město se chová v intencích nastavených „shora“. Město tuto skupinu občanů nijak nezvýhodňuje.*“

Paní S se s otázkou vypořádala takto.:

„Řeknu to tak, v oblasti bydlení nevím o tom, že by docházelo k pozitivní diskriminaci. K tomuhle jakoby nemám informace a pevně doufám, že k tomu nedochází. Protože zrovna v této oblasti se domnívám, že by nemělo docházet k vůbec žádný, protože tady ty povinnosti jsou pro všechny stejné. Teoreticky může docházet k nějaké pozitivní diskriminaci, jako teď mě třeba napadá školství, kdy nemyslím si jako v systému přijímání děcek na školy, ale potom třeba jakoby v hodnocení děcek. Ale na druhou stranu bych to jako pozitivní diskriminaci úplně nenazvala, protože mi přijde, že i ve škole má být nějaký individuální přístup k těm dětem. Takže to bych úplně jako pozitivní diskriminaci nenazvala. To co může působit z vnějšku jako pozitivní diskriminace je, že Romové si umí spoustu věcí vyřvat a prostě tam kam je ta druhá strana pustí tak tam jsou, takže je to spíš nějaká asertivita určitě s kapkou agrese, což jako jo jejich slovní útok je někdy nepříjemný. Ale na druhou stranu, když někdo nad něčím mávne rukou, než aby si pátil prsty, tak to dovolí, tak je to problém druhé strany, protože nehájí své zájmy nebo své potřeby, takže z druhé strany to může být bráno jako pozitivní diskriminace, ale já osobně to tak nevnímám, vnímám to spíš jako chybu systému, nebo osobní nechuť si pálit prsty nebo problém s nastavováním hranic“ (informantka paní C, pracovnice NNO Vsetín, 2015)

Ze získaných výpovědí je jasné, že k pozitivní diskriminace Romů ve Vsetíně nedochází, navíc není znám ani účel, za kterým by taková diskriminace mohla vzniknout. Někomu může přijít, že s tímto druhem diskriminace přišel do konfrontace, ovšem spíše se jedná a pochybení v jednání.

Nejdůležitější pro předcházení pozitivní diskriminace je rovnocenné jednání - tedy ke všem stejné. To se ale mnohdy těžce aplikuje. Jsme jednici, pro které je typické autentické jednání na základě subjektivního cítění a proto k takovému pochybení může snadno dojít.

3.5 Vsetín - bezpečnější místo pro život

Často se dává do souvislosti Romská menšina s kriminálním jednáním, a proto jsem ani tuto oblast nenechala bez povšimnutí. Předmětem mého zájmu je jestli demolice pavlačového domu č.p.1336 a stěhování Romů z něj na Poschlou opravdu přispěla k bezpečnosti v centru města, nebo jenom navodila bezpečnější pocit vsetínským občanům.

Paní C se to jeví takto: *„Domnívám se, že se nic nezměnilo. Bezpečnostní situace není a myslím nikdy ani nebyla nějak alarmující tak, jak je to v jiných městech.“*

Pan Pavelec je tohoto názoru: *„Já to až tak neumím porovnat z té doby, jak to bylo a jak je to teď, ale mohu to porovnat jak je to z hlediska celorepublikového a tady si myslím, že jsme jedno z nejbezpečnějších měst. Samozřejmě stoprocentně nejbezpečnější město nejsme a je pořád na čem pracovat. A myslím si, že o to víc nám hrozí, že se ta situace změní. Svého času ti mladí Romové si uměli vážit těch starších Romů a dneska podle toho, jak jsem tam chodil mezi tu komunitu, si myslím, že dneska pro ně žádná autorita neplatí pro ty mladé Romy. A tady si myslím, že je potencionální nebezpečí v tom, že by se to mohlo zhoršit. Když ten vajda, nebo já nevím, jak se jmenoval, nějaký ten, tak když něco řekl, tak to prostě platilo, ale dneska to tak nefunguje.“* Pan Pavelec porovnává situaci se zkušenostmi jinde a je zřejmé, že sociální vyloučení posiluje ilegální praxe.

Paní S se k otázce bezpečnosti staví takto:

„Teď já to budu říkat z pocitového pohledu, takže nevím vůbec, jaký jsou čísla. Já si myslím, že se nic zásadního nezměnilo. Myslím si, že ubylo nějakých takových těch drobných konfliktů a méně drobných konfliktů to, co se odehrávalo na poliklinice, na druhou stranu si myslím, že třeba mohlo přibýt nějakých problémů, co se odehrávalo v okrajových částech. Mohlo přibýt problémů v chatové oblasti v Potůčkách nebo v Lázkách - myslím si, že přibýly konflikty, anebo se zvýšila citlivost, to je ještě zase něco trošku jiného - na Trávníkách - to jsme řešili dva roky zpátky. Myslím si, že to je zase ta nesnášenlivost, jakože jdou děcka a zpívají, jako jo trošku je to nepříjemný, ale nemyslím si, že bych já na ně měla nějak reagovat. Opravdu si myslím, že je to nesnášenlivost, nebo nějaký konflikty kolem nějakého hřiště vybudovaného na Dukelské, hodně se to spláchno, jakože problémem jsou romské děcka, který tam chodí. Když se potom šlo jako do detailu, tak se najednou zjistilo, že vlastně oni tam nechodí jenom romský děcka ale i neromský, že teda problémů je mnohem více a že mnohdy víc než problém Romové versus majoritní skupina byl generační konflikt. Vlastně konflikt

mezi dětmi, který si hrály na hřišti a obyvatelé přilehlých paneláků byly převážně senioři“ (informantka paní S, pracovnice NNO ve Vsetíně, 2015)

Pana Nováka jsem v této oblasti vyzpovídala trochu podrobněji. V první řadě mě zajímala stejná otázka jako u předešlých respondentů. „*Myslím, že nenastaly nijak zásadní změny v této oblasti, akorát vymizeli drobné potyčky jako malé přepadení, loupeže a tak podobně. Je pravda, že lidé museli být opatrnější v blízkosti pavlačáku, ale jako nešlo o nic velkého, takové věci jsou všude.*“

Dále mě zajímalo, jestli nyní probíhají častěji nějaké přestupky na Poschlé a nebo jestli se stále stahují do centra.

„Ono se to takhle těžko posuzuje. U polikliniky jsme řešili častěji různé potyčky, protože se spíše týkaly ostatních občanů. Na Poschlé si je spíše řeší sami, ale ano i tam míváme výjezdy. U pavlačáku se nám jednou stalo, že přijelo auto s cukrovinkami s dodávkou do bufetu na poliklinice, a když řidič odešel s krabicí sladkostí od auta, nechal odemčeno. Co se nestalo, všichni se seběhli kolem auta a než se řidič vrátil, sladkosti byly pryč. Lidé to viděli a nikdo jim nic neřekl. My jsme to samozřejmě řešili. Pavlačák plný papírků od bonbonů ale nikomu nic nedokážete. V novinách se tehdy psalo, že pachatel nebyl dopaden. Jeden pán přišel a rozčiloval se, jak to že nemáme pachatele, když on je viděl. Tak jsme mu řekli, že může vypovídat a když nám měl říct, kdo to byl, tak řekl nějaký Rom. Lidé si myslí, že je to jednoduché, ale není. Na Poschlou máme spíš výjezdy typu - jeden vylil kávu ve společných prostorách a nechtěl to uklidit, s druhým se tak pohádal, až se pobili. Nejsou to vážné věci, jen takové drobnosti. Ale jestli je to jako více v centru nebo na Poschlé to posoudit nedokážu, řekl bych tak nastejno.“ (Informant, nadporučík Mgr. Bc. Ivo Novák, leden 2015)

Poslední mou otázkou z oblasti bezpečnosti na pana Nováka bylo, zda „program“ pomoci asistentů prevence kriminality se setkal s úspěchem a pomáhá v udržení pořádku ve vyloučené lokalitě. Pan Novák hbitě odpovídá: „*Určitě, je to obrovskou výhodou. Musím říct, že Romové z nich mají podle mě respekt a dokážou vyřešit s nima drobné problémy a my to s nima nemusíme řešit. Také nám dost pomáhají v identifikování pachatelů, protože my se v nich nevyznáme, kdo je kdo a tak, ale oni se navzájem znají, tak nám můžou říct, jestli je to opravdu ten a ten nebo není, nebo z kama je dotyčný a tak podobně. Neřeší spory jen na Poschlé ale po celém Vsetíně.*“

Vsetín je v celku klidné město bez větších výtržností, což se mi i ve výpovědích informátorů potvrzuje. Zajímalo mě, když už nějaký neklid je, tak jak to vypadá. Zaujala

mě výpověď pana Pavelce v tom, že mladí Romové nemají z ničeho ani z nikoho autoritu. Nemají tady samozřejmě žádného vajdu - ten je fikce, ale jde o to, že nemají uznání ani z vlastních rodičů.

3.6 Symbolické násilí

Symbolické násilí - koncept, který „normální smrtelníci“ možná ani neznají. Zajímá mě, jestli je pácháno na Romech ve Vsetíně, konkrétně na Romech z Poschlé a v jaké míře.

Než se dostanu ke konkrétním výpovědím mých informátorů, ráda bych přiblížila význam tohoto konceptu, abychom předešli desinterpretacím.

Podle Pierra Bourdieu, který je autorem toho konceptu, „k symbolickému násilí dochází tehdy, jestliže ovládaný nemůže jinak, než vládnoucího (a tedy nadvládu) uznávat, protože k reflektování jak jeho, tak sebe sama, přesněji řečeno k reflektování vztahu mezi sebou a jím, disponuje pouze nástroji, které s ním má společné a které nejsou ničím jiným, než osvojenou formou vztahu nadvlády a ukazují proto tento vztah jako přirozený, nebo řečeno jinak, jestliže schémata, skrze něž nahlíží a hodnotí jak sebe, tak ty, kdo vládnou, vyplývají z osvojeného a tím naturalizovaného klasifikování, jehož plodem je i vlastní sociální bytí“ (Bourdieu - 2000:34-35).

Všichni máme určitou strukturovanou sadu dispozic a předpokladů, které získáváme nevědomě na základě toho, jak na nás působí pravidla a instituce ve společnosti. Tento balík našich dispozic a předpokladů označuje Bourdieu jako habitus. Habitus není jednostranný koncept a mnohdy upevňuje symbolické násilí (Bourdieu - 2000:12,25). Symbolické násilí nastává ve chvíli, kdy se někdo nadřadí nejen nad naše dispozice, ale i nad náš kapitál⁶ ve společnosti a nad naše vlastnosti. Symbolické násilí je tedy prostředkem symbolické moci. Ta působí mezi vládnoucím a ovládaným v našem případě mezi neromy a Romy. Ovládaní si neuvědomují, že na nich někdo toto násilí uplatňuje. Příkladem takového násilí u Romů z Poschlé může být například následující.:

Při svém pozorování, jsem si všimla, že Romové ve Vsetíně a nejen na Poschlé (ale převážně tam) jsou označováni za lidi, kteří nejsou schopni získat práci, za lidi, kteří

⁶ Kapitál - To, že nějaké kapitály vlastníme, nás určuje v sociálním prostoru. Kapitálem je cokoli co způsobuje nerovnou distribuci uznání a moci. Bourdieu definuje čtyři typy - symbolický, ekonomický, sociální a kulturní, ale ve skutečnosti kapitálů může být mnohem více - vzdělanostní, fyzický nebo třeba rétorický - tyto kapitály, aby kapitály vůbec mohly existovat, musí být převoditelné na kapitál symbolický, skrz něj získává jedinec explicitní nebo praktické uznání. (Růžička, Vašát 2011:130)

vlastně pracovat ani nechtějí. Když jsem se bavila se svým informátorem Antym, tak mi řekl: „Proč já bych se měl snažit dostat práci, když ji stejně nedostanu?“ A je to tady, Anty má v hlavě zaškatulkovanou rovnici - jsem Rom z Poschlé - nedostanu práci. Ve skutečnosti se stal obětí symbolického násilí vsetínských podnikatelů a ostatních občanů města, kteří jednak Romy nechtějí zaměstnat a jednak nepodporují jejich snahu k začlenění do pracovního procesu.

Zeptala jsem se na otázku týkající se symbolického násilí i mých informátorů a vyslechla jsem si následující odpovědi. Pan Pavelec mi sdělil: „*Já nevím, víte já bych řekl, když věděl, že každý Rom, který se chce nechat zaměstnat, tak má možnost dostat práci tak bych řekl tak jo, ale já se bojím že, nebo mám zkušenosti, že jsou tady Romové, kteří by opravdu rádi pracovali, a chtějí jenomže tu práci opravdu nedostanou. Ale já se ani nedivím těm podnikatelům, že nevěří Romům jako celku, oni nemají žádné návyky a mají problém přijít do práce včas. Mě spíš vadí, že ti Romové to používají ještě proti nám bílým, že třeba já sem byl na koupališti a měl sem tam nějaký konflikt s Romy mladými a oni začali pane, vy jste rasista, a my nic Takže já spíš v tomto duchu to vnímám jako, že oni to zneužívají tady tímto stylem, že oni jsou ti co se vtělují do té role chudáka a cítí se ukřivdění, přitom to byli kluci, kteří dělali nepořádek na koupališti, neměli plavky a tak dále, takže ty základní, který by měl každý splnit, aby se mohl koupat, oni neměli a když jsem jim to řekl, tak jsem byl rasista. A to jsem mluvil velmi slušně ze začátku na ně, oni se potom začali normálně obouvat do mě - a kdo jste vy? A co tady děláte? - a tak jo. Říkám tak pánové tady o tom se vůbec nebudeme bavit.*“

Pan Pavelec se ze začátku opravdu dostal k symbolickému násilí, bohužel myšlenku nedotáhl dokonce a odvrátil se od ní. Ale ano i já si myslím, že tento koncept se nejvíce projevuje v oblasti získávání práce. V této oblasti nehovoříme pouze o symbolickém násilí ale také o násilí strukturálním, které se projevuje prostorovou, sociální a ekonomickou exkluzí. Zároveň problém Romů z Poschlé získat práci vypovídá o rasové diskriminaci založené na určité lokalitě a současně o stigmatu, které jim to taktéž znemožňuje.

Paní S mi poskytla tuto výpověď: „*Já myslím, že jo, že to tak určitě je, ono se to ale že jo hodně blbě měří, že jo zase nepojmenujou to, ale ten pocit, vy jste nás dali na Poschlou tak nás tady máte, takže to si myslím, že tam od prvopočátku je a je to jedna z hlavních věcí, co je pojí se s nespokojeností, bezmocí, a chutí trošku zlobit. Pak určitě zažívají, a nemusí to být kvůli tomu, že jsou na Poschlé, ale je to kombinace toho - jsme*

romové - takže nemají šanci získat práci, nebo opravdu se setkávají s diskriminací se získáváním práce. Když jsem já dělala rozhovory k bakalářce tak mi říkali jako zkušenosti, že třeba na Poschlou nesmí dávat půjčky, zase chápu, že někteří lidi jsou finančně tak zasekaní, a snaží se to nějak obejít a získat tu půjčku. Když to Rom z Poschle opravdu potřebuje, tak nemá šanci. To je exemplární příklad toho, co to znamená bydlet na Poschle.“ Zároveň i paní S se dotkla problematice oblasti se získáváním práce. Co mě ale hodně zarazilo je, že na adresu Poschla se nesmí dávat půjčky. To se pak obyvatelé vyloučené lokality musí cítit opravdu méněcenně, když nemají právo na stejné služby jako neromští obyvatelé města Vsetína.

A paní C mi opět stručně odpověděla, jednou větou: „Nedovedu zodpovědně posoudit, ale myslím si, že to tak není.“ Paní C podle mého názoru volí taktiku, „nic nevyzradím a hlavně ať má město pěknou tvář“ je to smutné, ale je to tak. Když jsem seděla u ní v kanceláři, byla opravdu hodně nervózní a vyzařoval z ní strach, aby její odpovědi nebyly použity proti ní, nebo proti městu.

Vsetín není výjimkou a i tady probíhá působení symbolickou mocí na Romy, až se stávají oběťmi symbolického násilí. Není to tak samozřejmě u všech. Jen u těch, kteří tomuto nátlaku podlehnou, což není zase tak těžké.

3.7 Dohlížet a trestat - bydlení na rok a pořádek

Bydlení na rok a udržování pořádku - to jsou parametry nastavené vsetínským městským úřadem. Ke konci mé praxe na Poschle v únoru 2015 zrovna přišla doba, kdy končila obyvatelům Poschle roční nájemní smlouva. Když jsme přijeli na Poschlou, nestačila jsem se divit. Venku spousta chlapů ve věku přibližně od 16 do 50 let a všichni měli smetáky a uklízeli. Říkala jsem si, co se děje, že by jarní úklid Brzy jsem dostala vysvětlení od kolegyní ve Školičce, že jim právě končí nájemní smlouvy.

Opravdu celé dopoledne chlapi uklízeli a to zřejmě i pod strachem, že by mohli přijít o byt. Ženské naopak uklízeli v bytech a opravovali nedostatky. Chodily i za námi do Školičky, jestli bychom jim nepůjčili lepidlo na slepení tapety a tak podobně.

Navazuje na toto téma kniha Michela Foucaulta - Dohlížet a trestat (2000). Někomu to může přijít zvláštní proč vztahovat kontrolu lidí ke „knize o vězeňství“ - jak se

o ní Foucault (2000) často vyjadřoval - ale dokonale vystihuje disciplinační moc uplatňovanou v lokalitě Poschla.

Michel Foucault může zprvu této knize dávat dojem, že je historií vězeňství Francie. Ve skutečnosti se Foucault zaměřuje na mechanismy, které instituce aplikují ke kontrole lidí. (Foucault 2000) Foucault říká, že svým způsobem veškeré instituce, ve kterých se nacházíme, uplatňují na nás jistou formu těchto mechanismů a kontrolují nás podobně jako ve vězení - jsou to školy, nemocnice, továrny, kasárny - člověk v těchto institucích se naráz zbavuje mnohdy dobrovolně své „svobodné vůle“ a jedná na základě nařízení instituce (Foucault 2000:315). Stejně tak je to u Romů na Poschlé - nejdříve je vystěhují během krátké doby z bytů a dají jim náhradní bydlení - to ovšem nemají jisté, protože musí „poslouchat“ jinak o něj přijdou. Máš kolem domu nepořádek? Neprodloužíme ti smlouvu. Neudržíš doma pořádek? Neprodloužíme ti smlouvu. Pro obyvatele z Poschlé je to jeden velký „strašák“. Tímto způsobem se snaží mít MěÚ Vsetín Romy pod kontrolou.

Od jednoho z mých informátorů jsem se dozvěděla, že ve Vsetíně je velký problém se zneužíváním Romů místními podnikateli. Podnikatelé zkupují ve Vsetíně byty a do podnájmu berou jedině Romy a využívají toho, že mají početné rodiny.

Stanoviska pro získání příspěvku na bydlení:

Na příspěvek na bydlení mají nárok rodiny a jednotlivci s nízkými příjmy. Poskytování příspěvku podléhá testování příjmů rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí. Za příjem se považují i přídavek na dítě a rodičovský příspěvek. Na příspěvek na bydlení má nárok vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě přihlášen k trvalému pobytu, jestliže jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 a zároveň součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení. Normativní náklady na bydlení jsou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení podle velikosti obce a počtu členů domácnosti. Zahrnují pro nájemní byty částky nájemného v souladu se zákonem o nájemném a pro družstevní byty a byty vlastníků obdobné náklady. Dále jsou do nich zahrnuty ceny služeb a energií. Normativní náklady na bydlení jsou propočítány na přiměřené velikosti bytů pro daný počet osob v nich trvale bydlících. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, Jirková, odbor 21, 6. 1. 2015)

Rodina dostává příspěvek na bydlení podle počtu osob v rodině a rozlohy města, ve kterém žije (tab. 7). Proto podnikatelé raději jako nájemníky přijímají Romy, protože dostanou vyšší příspěvek na bydlení, navíc je u nich pravděpodobnější nižší příjem. Takže si místní byznysmeni našli způsob, jak vydělat na početných romských rodinách a cizopasí na jejich příspěvcích na bydlení.

Souvisí to také s násilím uplatňovaným na vsetínských Romech na symbolické úrovni. Kdy si sami nedokážou uvědomit, že je na nich toto násilí pácháno a nedokážou se z něj vymanit. Proto si ani neuvědomí, že je jich takto využíváno.

V uvozovkách „úsměvné“ mi na celé této věci přijde to, že často člověk slyší jak „Romové využívají sociálních dávek“ ve skutečnosti neromové přemýšlí nad tím, jak využít Romů a ještě se snaží z nich něco „vytěžit“.

3.8 Zneužití studií českých sociálních antropologů Jiřím Čunkem - ano, či nikoliv?

V době, kdy Jiří Čunek zastával funkci ministra pro místní rozvoj, prezentoval v roce 2008 na stranické konferenci svůj návrh „na systémové pomoci sociálně vyloučeným občanům“. Jiří Čunek argumentoval tak, že: kořeny problému sociálního vyloučení⁷ leží v širokých rodinných sítích, v nichž probíhá redistribuce zdrojů a jednotlivci jsou tak opakovaně vtahováni do chudoby“ (Čunek 2008 z Stöckelová 2012:37).

V použité literatuře uvedl Čunek čtyři studie z nichž dvě byly tvorbou dvou českých sociálních antropologů. Během prezentace se k nim neodvolával, uvedl je pouze jako zdroj informací.(Stöckelová 2012:37)

Během několika dní uveřejnily Lidové noviny rozhovor s Tomášem Hirtem, který je editorem jedné ze studií čtyř studií, které Čunek použil jako zdroj. Tomáš Hirt nesouhlasí s Jiřím Čunkem a vymezuje se od jeho smýšlení prohlášením (Stöckelová 2012:37):

⁷ Sociální vyloučení - občané, kteří jsou sociálně vyloučení, mají obtížný přístup k institucím a službám a zároveň i k institucionální pomoci. Tito občané jsou postaveni mimo společenské sítě a nemají dostatek vertikálních kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu. Občané trpící sociálním vyloučením sklouznou do pasti sociálního vyloučení, odkud jim může pomoci pouze pomoc zvenku (Obr. 10) (Švec 2010:5).

Osobně si myslím, že se teď chce opět zviditelnit svým starým tématem, tentokrát jako koncepční chlapík. A strhnout stranu pozornosti od svých ostatních problémů. Já bych mu v tomto opravdu nerad poskytoval alibi, i kdyby z našich prací citoval celé odstavce. Protože to, co říkal dříve, byl opravdu mimořádný populismus. A obávám se, že teď mu jde o něco jiného než o systémové řešení situace sociálně vyloučených lidí. („Je zřejmé, proč to dělá" - 2008 z Stöckelová 2012)

Jiří Čunek sice autory přímo necitoval, ale i tak jim značně „šplape“ po jejich reputaci. Při citaci není možné odjímat myšlenku od díla a využívat ji v jiném kontextu, pokud ve své práci nezohlední, že se od myšlenky odklání.

O dva dny později další ze čtyř Čunkem citovaných editorů - Steiner - se vyjadřuje v denním tisku proti postupu Jiřího Čunka. Ve svém původním článku analyzuje Steiner situaci romských rodin z hlediska teorie racionální volby a ukazuje začarovaný kruh tvořený „velkými solidárními sítěmi“ - „neefektivním chováním Romů“ - „diskriminací“ - „chudobou“. Pod schématem, které tento kruh zobrazuje, vysvětluje: „Kauzální kruh nemá začátek ani konec. Tudíž spory, zda Romové jsou diskriminováni, protože se chovají nevhodně, nebo zda se Romové chovají nevhodně, protože jsou diskriminováni, nemají smysl“ (Steiner 2004:219 z Stöckelová 2012:38). Zároveň i toto schéma akorát s pozměněnou grafikou Čunek využil při stranické konferenci. Komentář pod schématem zněl takto: „Spory o to, zda jsou Romové diskriminováni kvůli svému chování, nebo zda je jejich chování příčinou diskriminace, nemají smysl“ (Čunek 2008 z Stöckelová 2012:38).

Pro článek v Lidových novinách Steiner uvedl, že „je emocionálně náročné, že se pan Čunek zaštiťuje mými myšlenkami, protože on si půjčuje jenom ty, které znějí libě xenofobní části veřejnosti a nepůjčuje si ty, které ukazují na to, že Romové mají skutečné problémy a mohou být diskriminováni“ (Valášková 2008 z Stöckelová 2012:38). Tímto Steiner naopak válčí o původní význam slov, nezřídka se jako Hirt svého textu v Čunkově pojetí (Stöckelová 2012:38).

Hirt spolu se Steinerem předvedli dva protikladné přístupy k autorství (Stöckelová 2012:38-39):

1. Zdůrazňuje proměnlivost: myšlenky se mění s tím, jak se pohybují mezi různými kontexty, jsou používány s různými záměry a „původní“ autor za ně nemůže nést odpovědnost, ani jimi být diskreditován
2. Zdůrazňuje vazbu mezi dílem a jeho autorem, který má právo a svým způsobem i povinnost nárokovat a hlídat jejich význam mimo akademickou půdu, kde se ocitají v rukách druhých.

Myšlenky plují v časoprostoru a dotýkají se různých kontextů a není možné, aby za ně autor zodpovídal. Na druhou stranu jimi nemůže být pohoršen. Zároveň je přirozené, že autor má potřebu uplatňovat jakousi kontrolu nad svým dílem a je zcela přirozené, že se cítí být pohoršen ve chvíli, kdy někdo použije v jiném slova smyslu - zvláště pokud je to člověk, který je všeobecně znám jako rasista.

Zda se jedná o zneužití je kontroverzní, ale využití cizích myšlenek v jiném slova smyslu - zvláště populistou jako je Jiří Čunek - nedá očekávat čestnost při čerpání myšlenkových zdrojů, nýbrž jen cíl podložit své kontroverzní idey a jednání. Minimálně se ale jedná o neetičnost.

4. UTAJENÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Plná verze bakalářské práce nemůže být z důvodu utajení informátorů a jejich výpovědí zveřejněna.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila zejména na prospěšnost a důsledky nuceného stěhování obyvatel ve Vsetíně z pavlačového domu č. p. 1336 do sociálně vyloučené lokality Poschla na základě nařízené demolice. To bylo zároveň cílem mého výzkumu. Můj záměr padl také na moc populismu, které využil starosta města Vsetína Jiří Čunek. S ním souvisí i snaha objasnit údajné zneužití studií předních českých sociálních antropologů právě panem Čunkem.

Má práce je založena zejména na zkušenostech získaných v terénu a to jak na základě zúčastněného pozorování, tak i na základě rozhovorů s mými informátory. Dotázaných informátorů bylo celkem šest. Původním záměrem bylo uskutečnit více rozhovorů, ovšem díky kontroverznosti tématu mi málokdo chtěl sdělit své vlastní postoje. Při výzkumu jsem se zaměřila zejména na teorii populismu a rasismu, zároveň mě zajímaly stereotypy a stigmata uplatňované vůči vsetínské minoritě, nebo přítomnost aplikace symbolického násilí.

V úvodu práce jsem se rozhodla, že se zaměřím i na to jakým způsobem mi šly informace od mých informátorů získávat. Nejlépe se získávaly informace od pracovnice nadnárodní neziskové organizace díky její otevřenosti, naopak nejhůře od pracovnice městského úřadu odboru sociální věcí a to zejména díky jejich obavám z problému, které by jí mohly vzniknout při sdělení vlastního názoru. Takto se projevuje moc populismu přímo na zaměstnancích městského úřadu.

Na základě provedených rozhovorů jsem zjistila, že míra otevřeného rasismu a xenofobie není ve Vsetíně nějak znatelná. Často se jedná o situaci, kdy rasismus z nevědomosti vystoupne na denní světlo například v souvislosti s komunálními volbami a populistickou politikou zaměřenou proti minoritě.

Alarmujícím problémem je na základě informací získaných v terénu situace etnických stereotypů užívaných v souvislosti s Romy. Tato situace není vážná pouze ve Vsetíně ve spojitosti s místními Romy, ale v celé České republice, jelikož se tento druh stereotypů vyskytuje všude kolem nás. Problematické jsou zejména stereotypy, které fungují na bázi sebenaplňujícího proroctví, kdy poškození jedinci zapomínají na svůj vlastní názor a postupně přijímají „nálepku“ majority až se stereotyp stane skutečností. V souvislosti se stereotypy jsou pro obyvatele vyloučené lokality Poschla i stigmata těžkým

břemenem. Příkladem stigmat obyvatel Poschlé jsou například označení jako neplatiči, nepřizpůsobiví anebo vůbec obyvatel Poschlé. Tyto stigmata znemožňují svým nositelům získání práce a jsou proto pro ně handicapem.

Při výzkumu a rozhovorech s mými informátory jsem se zaměřila i na otázku přítomnosti pozitivní diskriminace Romů ve Vsetíně. Tato hypotéza bylo ovšem jednoznačně vyvrácena.

Předmětem mého zájmu taktéž bylo, zda stěhování Romů do lokality Poschla mělo vliv na bezpečnost ve Vsetíně. Většina mých informátorů si nemyslela, že před stěhováním Romů na Poschlou byl nějaký problém s bezpečností, nebo že by situace bezpečnosti ve Vsetíně byla horší. Naopak současný pan starosta města Vsetína považuje současný stav ve městě za problematický v oblasti bezpečnosti a rád by podnikl kroky v hledání opatření, aby město Vsetín bylo bezpečné a klidné, což podle něho někteří nepřizpůsobiví občané města znemožňují. Tato dichotomie vypovídá o aplikaci prázdných signifikantů pana starosty za účelem vyzdvihnutí své osoby v očích voličů.

Podstatným zjištěním mého výzkumu je, že na obyvatelích lokality Poschla je ve velké míře uplatňováno symbolické násilí v oblasti získávání práce. S tím souvisí i prostorová, sociální a ekonomická ekluze, která je jak jsem zjistila pro tuto lokalitu v této oblasti typická. Zároveň dochází na obyvatelích lokality Poschla k aplikaci disciplinační moci v oblasti bydlení a to opravdu ve velké míře, kdy dostávají smlouvu o bydlení v nájemních bytech pouze na dobu určitou jednoho roku a při jakýchkoli problémech jim hrozí vystěhování.

Část mé práce jsem zaměřila na problematiku populismu nejen ve volebních kampaních pana Jiřího Čunka. Zanalyzovala jsem jeho volební kampaň v roce 2006 a zjistila jsem, že rychlé jednání v rozhodování o demolici pavlačového domu č. p. 1336 ve Vsetíně a následné vystěhování obyvatel pramenilo ze snahy zajistit si u majoritní většiny dostatek volebních hlasů. I v ostatních volbách tomu nebylo jinak. Z rozhovoru s panem Čunkem byla stěžejní jediná snaha vytvářet alibi pro rozhodnutí z roku 2006. V současnosti pan Čunek na pozici starosty města Vsetína hodlá pokračovat v populistickém jednání zaměřeném proti minoritě a pomocí slovní hříčky prázdných signifikantů chce nadále dělat pořádek s nepřizpůsobivými občany.

Podářilo se mi získat informace týkající se prospěšnosti a důsledků stěhování Romů z pavlačového domu č. p. 1336 ve Vsetíně na vyloučenou lokalitu Poschla s odstupem času. Jednoznačným prospěchem pro město je demolice pavlačového domu, ovšem ne proto, že ho obývali Romové, nýbrž z důvodu nevzhledného vzezření. Jako další prospěch označili mí informátoři nové bydlení pro Romy a vůbec zlepšení jejich kvality bydlení. Dokonce prospěchem stěhování je pro některé i to, že je to oblíbené téma před volbami, nebo zlepšení procesu integrace do hlavního vzdělávacího proudu. Naopak jako negativní důsledky je bráno jednoznačně to, že vznikla vyloučená lokalita a že se celá komunita uzavírá dovnitř. Mezi negativy se ale objevilo: nespokojenost s pochody Romů z Poschlé do města a zpět, nekvalitní bydlení, nepřizpůsobenost bytů pro romské rodiny a rivalita mezi Romy z Poschlé a z města.

Stěžejním zjištěním je pro mne to, že si některé zjištění protiřečí. Je zajímavé považovat zlepšení kvality bydlení, když sami Romové považují jejich kvalitu bydlení za horší. Podle mého romského informátora bydlení v pavlačovém domě bylo pořád lepší než bydlení v plechových budkách. Bydlení vsetínských Romů z Poschlé se tak vlastně nijak nezlepšilo, ba naopak zhoršilo. Všichni mí informátoři se shodli, že demolice musela proběhnout. Problém nastává v dalším postupu. Zároveň označili za problém vznik vyloučené lokality, což vypovídá a nedokonalosti řešení.

Zda opravdu zneužil pan Čunek studií předních českých sociálních antropologů je sporné, ale v rukou populisty nejsou cizí myšlenky v bezpečí a hrozí využití ve vlastní prospěch.

V závěru mé práce bych ráda shrnula, že stěhování obyvatel pavlačového domu č. p. 1336 bylo uspěchaným a nedomyšleným v sociální oblasti. I přes varování odborníků z hrozby vzniku romského ghetta se řešení vyloučené lokality Poschlé nijak nepozměnilo. Vznik romského ghetta způsobil v této oblasti rozšíření ilegálních praxí jako například užívání drog ve velkém měřítku. Jako další kroky řešení situace Romů ve vyloučené lokalitě Poschla navrhuji rozpracování záchranného plánu a zrušení této lokality ve spolupráci s odborníky (sociálními pracovníky, sociálními antropology a možná by byla vhodná i pomoc romisty). Byla bych ráda, kdyby tato práce sloužila jako upozornění na zhoršující se situaci v lokalitě Poschla a poukázání na nutnost řešení.

ZDROJE

Bibliografické:

1. BOURDIEU, Pierre. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum, 2000.
2. ERIKSEN, Thomas. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: SLON, 2012.
3. ERIKSEN, Thomas. *Sociální a kulturní antropologie: Příbuzenství, národní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, s.r.o., 2008.
4. et al. *Příručka pro sociální integraci 2009: Co je sociální vyloučení* [online]. Jakub Švec. Praha, 2009[cit. 2015-03-21]. ISBN 978-80-7440-014-8.
5. FOUCOALT, Michel. *Dohlížet a trestat: Kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000.
6. GOFFMAN, Erving. *Stigma: poznámky k problému zvládnutí narušené identity*. Praha: SLON, 2003
7. Je zřejmé, proč to dělá. *Lidové noviny*. 12. 1. 2008.
8. LACLAU, Ernesto. *Emancipace a radikální demokracie*. Praha: Karolinum, 2013.
9. MĚSTSKÝ ÚŘAD VSETÍN. *Usnesení rady města Vsetín*. Vsetín, 18. 5. 2004. R/42/48.
10. NEČAS, Ctibor. *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740 – 1945)*. 1. vyd. Brno: Matice Moravská, 2005.
11. STEINER, Jakub. „Ekonomie sociálního vyloučení.“ Str.218-229 in M. Jakoubek, T. Hirt (eds) *Romové: kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
12. STÖCKELOVÁ, Tereza. *Nebezpečné známosti: O vztahu sociálních věd a společnosti*. Praha: SLOB,2008
13. STRATHERN, Marilyn. The limits of auto-anthropology. In: JACKSON, Anthony. *Anthropology at home*. London: Tavistock, 1987.

Elektronické:

1. ČTVRTNÍČEK, Jan. *Diskriminace v multikulturním světě se zřetelem k pozitivní diskriminaci*. [online]. Pardubice, 2012 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z:http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/45550/3/CtvrtnicekJ_Diskriminacevmultikulturnim_I_M_2012.pdf. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice.

2. ČUNEK, Jiří. *Systémová pomoc sociálně vyloučeným občanům. Power-pointová prezentace na konferenci KDU-ČSL*. Praha, leden 2008.
3. GRYGAR, Jakub a Tereza STÖCKELOVÁ. *Příčiny a souvislosti stěhování vsetínských Romů z pavlačového domu č.p.1336 v říjnu 2006. Zpráva z šetření* [online]. Brno, 2007, 24.2.2007 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/vsetin_final_070228_FINALE.pdf. Masarykova Univerzita, fakulta sociálních studií.
4. JIŘIČKA, Jan. *Vozy nám vzali, koně podřízli. Romové před 55 lety přestali kočovat*. *IDNES.cz/ Zprávy* [online]. 21.4.2014 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/konec-kocovani-romu-04v-/domaci.aspx?c=A140408_132421_domaci_jj
5. Příspěvek na bydlení. JIRKOVÁ, Kateřina. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 6.1.2015 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni
6. RŮŽIČKA, Michal a Petr VAŠÁT. *Základní koncepty Pierra Bourdieu: pole - kapitál - habitus*. *Antropowebsin*. 2012, č. 2, s. 5. Dostupné z: <http://anthropology.zcu.cz/webzin/index.php/webzin/article/view/73/74>
7. VALÁŠKOVÁ, Marie. *Český vědec: Čunek mi opsal projev*. *Lidové noviny* [online]. 14.1.2008 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/cesky-vedec-cunek-mi-opsal-projev-dq2-/zpravy-domov.aspx?c=A080114_184020_ln_domov_svo

Zdroje obrázků:

1. et al *Příručka pro sociální integraci 2009: Past sociálního vyloučení*. Jakub Švec. Praha, 2009, str.8.
2. FOTOARCHIV: TZ - pavlačák vs. poliklinika. *Nemocnice Vsetín* [online]. 2006 - 2015 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.nemocnice-vs.cz/?sekce=co-se-deje&text=fotoarchiv&id=26&kategorie=&list=59>
3. *Jiří Čunek - ve Vsetíně si už ani nevrzne* [online]. 7.11.2010 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.uplneovsem.cz/clanek/961819-jiri-cunek-ve-vsetine-si-uz-ani-nevrzne/>
4. Rehabilitační oddělení: Informace. *Nemocnice Vsetín* [online]. 2006 - 2015 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.nemocnice-vs.cz/?sekce=oddeleni&text=nasledna-pece&podtext=rehabilitacni>

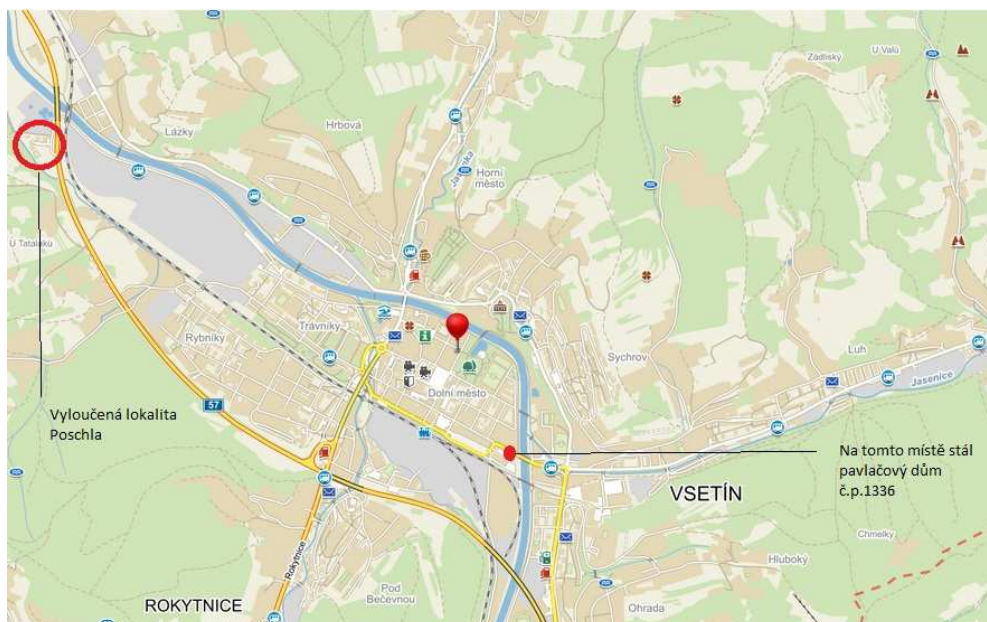
5. *Základní mapa: Vsetín, okres Vsetín, Zlínský kraj. 1 : 20 000.* Dostupné z: <http://www.mapy.cz/s/gJbI>

Zdroje tabulek:

1. Příspěvek na bydlení. JIRKOVÁ, Kateřina. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 6.1.2015 [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

OBRÁZKY:

Obr. 1 Mapa města Vsetína⁸

Obr. 2 Pavlačový dům č. p. 1336 ještě před demolicí

⁸ primární zdroj <http://www.mapy.cz/s/gJbI>, vlastní úprava

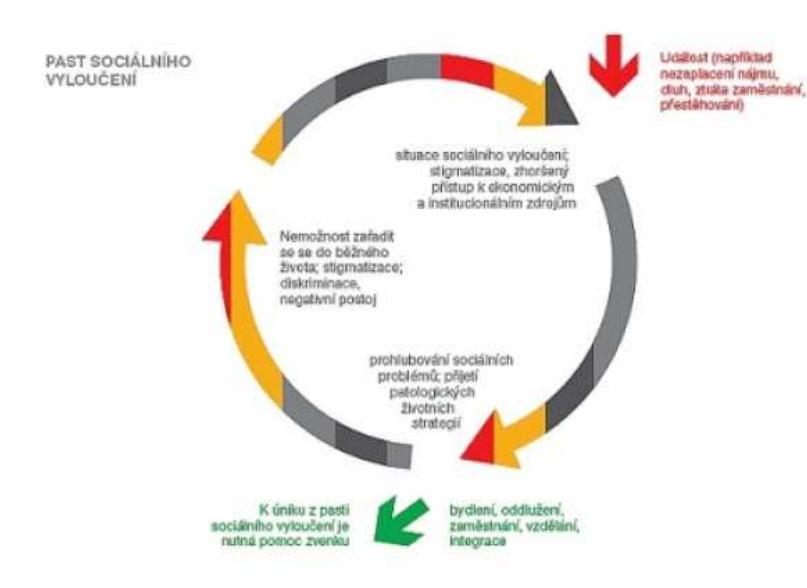
Obr. 3 Parkoviště u vsetínské polikliniky po demolici pavlačového domu č. p. 1336 a po následné rekonstrukci polikliniky

Obr. 4 Jiří Čunek u vyloučené lokality Poschla

Obr. 9 Graf pasti sociálního vyloučení

TABULKY

tab.7⁹ Tabulka výpočtu příspěvku v bytech užívaných na základě nájemní smlouvy.

Počet osob v rodině	Normativní náklady na bydlení pro nájemní byty platné od 1. 1. 2015 do 31. 12.2015 podle počtu obyvatel obce v Kč měsíčně				
	Praha	více než 100 000	50 000 - 99 999	10 000 - 49 999	do 9 999
jedna	7 623	6 052	5 767	4 913	4 730
dvě	10 957	8 807	8 417	7 249	6 998
tři	14 903	12 092	11 581	10 053	9 726
čtyři a více	18 674	15 283	14 668	12 825	12 430

⁹ Zdroj - (Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor 21, 6. 1. 2015: 2015)